

UNIVERZA V NOVI GORICI
FAKULTETA ZA HUMANISTIKO

**POSKUS TIPOLOGIJE MLADINSKEGA OPUSA
POLONCE KOVAČ**

DIPLOMSKO DELO

Nina Primožič

Mentorica: doc. dr. Barbara Pregelj

Nova Gorica, 2013

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici doc. dr. Barbari Pregelj, ki me je navdušila za mladinsko književnost. Prav tako sem ji hvaležna za vse nasvete, znanje in potrpljenje, katerega sem bila deležna.

Zahvaljujem se tudi družini in prijateljem, ki so me spodbujali, mi dajali koristne nasvete in mi na različne načine pomagali, da sem napisala diplomsko nalogo.

NASLOV

Poskus tipologije mladinskega opusa Polonce Kovač

IZVLEČEK

V svoji diplomski nalogi sem ugotavljala, kako se v mladinskih besedilih Polonce Kovač pojavljata kategoriji časa in prostora. S pomočjo tipologije Marie Nikolajeve, predstavljene v monografiji *From Mythic to Linear: Time in Children's Literature* (2000), in njenih ugotovitev o omenjeni temi sem ugotavljala, kateri so najpogostejši tipi časa in kraja v mladinskem opusu Polonce Kovač. Glavni cilj diplomskega dela je torej analiza besedil in izdelava tipologije glede na različno pojmovanje časa in prostora (utopija, karneval ali kolaps). Analiza je pokazala, da v mladinskih besedilih Polonce Kovač prevladujejo besedila, ki imajo po večini značilnosti utopije, nekaj je takšnih besedil, ki jih lahko označimo za mešanico utopije in karnevala, najmanj pa je takšnih z značilnostmi kolapsa. Za večino del torej ne moremo uporabiti zgolj ene oznake.

KLJUČNE BESEDE

Čas, prostor, otroška in mladinska dela, analiza, tipologija.

TITLE

An Attempt at the Typology of Polonca Kovač's Literature for Teens and Young Adults

ABSTRACT

This diploma thesis examines the occurrence of time and space categories as observed in literature for teens and young adults written by Polonca Kovač. The analysis is based on the typology established by Maria Nikolajeva in her monograph *From Mythic to Linear: Time in Children's Literature*, with the help of which I sought to establish the most common types of time and space that appear in Kovač's works for teens and young adults. The main objective of this diploma thesis is to examine Kovač's works and, based on their characteristics, classify them as either Utopia, Carnival or Collapse. The analysis focuses on the similarities between the texts, and seeks to determine the predominant category, as well as the specific features of the narrative elements occurring in the examined works.

Kovač's literature for teens and young adults is mainly considered as Utopian, although some texts could be characterized as a mix of Utopia and Carnival, and others, less frequent, as having the features of Collapse. Most of them can hardly be placed into a single category, since different inconsistencies apply.

KEY WORDS

Time, space, children's literature, literature for teens and young adults, analysis, typology.

KAZALO

1	UVOD	1
2	NEKAJ BESED O POLONCI KOVAČ.....	3
3	TEORETSKI UVOD V ANALIZO	5
	3.1 Utopija.....	6
	3.2 Karneval	7
	3.3 Kolaps	9
4	ANALIZA BESEDIL POLONCE KOVAČ	11
	4.1. Analiza besedil za mlajše otroke	11
	4.2 Analiza besedil, v katerih je poudarjena pedagoško-didaktična funkcija.....	29
	4.3 Analiza besedil za najstnike	35
5	TIPOLOGIJA	40
	5.1 Tipologija del za najmlajše.....	40
	5.2 Tipologija del z didaktičnimi prvinami	46
	5.3 Tipologija del za najstnike.....	48
7	SKLEP.....	55
8	VIRI IN LITERATURA.....	57

1 UVOD

V diplomski nalogi analiziram otroška in mladinska dela avtorice Polonce Kovač, ki jih bom brala v luči teorije, ki jo je v svoji monografiji *From Mythic to Linear, Time in Children's Literature* predstavila Maria Nikolajeva.

V omenjenem delu je Nikolajeva izpostavila dva teoretika, katerih tipologije so se ji zdele najzanimivejše. Teoretičarka Marie Luize von Franz, ki izhaja iz jungovske šole (razvoj pravljice od harmonije dalje) in teoretik Vladimirj Propp, ki velja za strukturalista (morfologija pravljic), sta po njenem mnenju razvila komplementarni tipologiji (Nikolajeva, 2000).

Bistvo Proppove teorije (čudežnih) pravljic temelji na morfološki in logični analizi strukture pravljic. Rezultati analize so opisi pravljic glede na sestavne dele, na razmerja med njimi in razmerja posameznih delov do celote. Propp v delu *Morfologija pravljic* izpostavi štiri temeljne teze, ki jih dokazuje preko analize (Propp, 2005).

Nikolajeva v delu *From Mythic to Linear, Time in Children's Literature* izdela lastno tipologijo, v kateri pa lahko prepoznamo nekatere podobnosti (analiza likov, njihova funkcija in dejanja) s Proppovo tipologijo. Dejstvo je, da je Nikolajeva svojo teorijo pričela razvijati na podlagi Proppove tipologije pravljic, ki jo je nadgradila.

Nikolajeva je tako razvila dve pojmovanji časa (mitični in linearni), poleg tega pa je na podlagi elementov pripovedi ustvarila še posebno tipologijo (utopijo, karneval in kolaps), ki sem jo aplicirala na dela Polonce Kovač.

Besedila Polonce Kovač sem razdelila v tri glavne skupine glede na naslovnike in funkcijo besedila. V prvi skupini so dela, ki so namenjena mlajšim otrokom, v drugi skupini so besedila, v katerih je v ospredju didaktična funkcija, in v tretji skupini so teksti, ki so namenjeni mladostnikom oziroma najstnikom.

Moja analiza besedil pomeni predvsem podrobno razčlemba vsakega besedila. Besedila, ki niso bila primerna za analizo, so besedila, ki so napisana za gledališče (lutkovne igrice), in *Slovarček tujk*, kar sem med analiziranjem samo omenila. Predstavitev analiziranega gradiva poteka v obliki združevanja več elementov (na primer literarnih likov in dogajanja, časa in prostora). Za takšen pristop k analizi sem se odločila predvsem zato, ker se mi je zdel najbolj smiseln.

V naslednjem poglavju o tipologiji sem na podlagi analize besedila še kategorizirala in dodala tabelo s ključnimi podatki. Uvod v to poglavje je povzet po Marii Nikolajevi.

V sklepnem delu sem se osredotočila na povzetek tipologije, ki sem jo v besedilih razvila preko analize. Poleg analitične metode, ki prevladuje, sem v svojem diplomskem delu uporabila tudi primerjalno metodo, saj sem dela med seboj primerjala. Metodo deskripcije sem uporabila pri vsakem delu, saj se mi je zdelo primerno, da o vsakem besedilu podam nekaj besed bodisi o nastanku bodisi o zgradbi ali funkciji (Ivanko, 2000).

2 NEKAJ BESED O POLONCI KOVAČ

Polonca Kovač, s pravim imenom Magdalena Kovač, se je rodila 19. 2. 1937 v Ljubljani. Šolala se je v Ljubljani, kjer je leta 1962 diplomirala iz svetovne književnosti in italijanščine. Po dokončanem študiju je poučevala na Delavski univerzi Ceneta Štuparja, nato se je zaposlila na Centru za tuje jezike v Ljubljani in kasneje pričela s poučevanjem v Svetovnem centru za otroke. Nazadnje je vodila tečaje nemščine kot samostojna kulturna delavka.

Že kot otrok je zelo rada poslušala in prebirala pravljice (Mohar, 2007). Z zbirko živalskih zgodb *Zverinice z Večne poti*, ki je izšla 1975, je vstopila v ustvarjanje mladinske literature. Kasneje so sledila še dela *Klepetava želva* (1975), *Jakec in stric Hladilnik* (1976), *Andrejev ni nikoli preveč* (1977), *Stric hladilnik, boben sreče in kanarček* (1978), *Deževen dan je krasen dan* (1979), *Urške so brez napake* (1980), *Slovarček tujk* (1981), *Zgodbe od A do Ž* (1982), *Pet kužkov išče pravega* (1982), *Špelce* (1983), *Kresnica podnevnica* (1983), *Vesoljsko jajce ali $1 \times 1 = 5$* (1986), *O krokodilih putkah in miselnih vzorcih* (1986), *Mufijeve sanje* (1986), *Težave in sporočila psička Pafija* (1986), *Mišek* (1989), *O dveh občutljivkah* (1989), *Kaj se komu sanja* (1990), *V mestu* (1991), *Palčki na Smovskem Griču* (1996), *Zelišča male čarovnice* (1998), *Od kod so se vzele pravljice* (1998), *Kaja in njena družina* (1999), *Mali medo* (2000), *S pravljico na izlet* (2001), *Ptičje leto* (2005).

Piše krajša in daljša besedila oziroma pripovedi za otroke in mladostnike. V njenem opusu ne manjka niti izobraževalnih besedil. Njena dela so doživela veliko ponatisov, nekatera so bila uprizorjena kot lutkovne igre (*Jakec in stric Hladilnik*, *Vrtec pri stari kozi*, *Kaj mora sova opraviti spomladi*, *Kaj mora sova opraviti poleti*, *Kaj mora sova opraviti jeseni*, *Kaj mora sova opraviti pozimi*) in posneta na zvočni zapis (*Klepetava želva*). Pisateljica pa ne le ustvarja lastnih del, temveč tudi prevaja tuja mladinska dela. Leta 1993 je prevedla *Grimmove pravljice*, leto zatem *Dnevnik Ane Frank*, zadnja leta pa prevaja *Groznega Gašperja* avtorice Francesce Simon. Poleg tega sta bili dve njeni deli prevedeni tudi v tuje jezike. To sta *Stric hladilnik, boben sreče in kanarček* ter *Zelišča male čarovnice*.

Milena Mileva Blažič jo v *Branjih mladinske književnosti* opredeli kot ustvarjalko polknjiževnih del (polumetnostnih ali literariziranih besedil) mladinske literature. Kot

primer polknjiževnega dela (besedila) je navedeno besedilo *Zgodbe od A do Ž* (Blažič, 2012, str. 17).

Značilnost večine del Polonce Kovač je humor, ki se pojavi tako v fantazijskih zgodbah kot tudi v realističnih pripovedih. Helga Glušič je v knjigi *Sto pripovednikov* izpostavila tudi praktično poučni pristop (za mlajše bralce), s katerim Kovačeva nazorno (tudi slikovno) razčleni besedilo in ga razlaga. Primer takšne vrste besedila je *Vesoljsko jajce ali $1 + 1 = 5$* .

Tematsko gledano je dela za mladostnike ločila na dela za dekleta in fante, pri katerih gre za različne problematike. V besedilih za fante (npr. *Andrejev ni nikoli preveč*) se osredotoča na zabavne dogodke in na humor, medtem ko se v »dekliških« delih (npr. *Špelce*) dotakne čustev in odnosov v družini (Glušič, 1996, str. 98).

Pogosto se v svojih delih osredotoči na odnose med ljudmi, bodisi doma ali v družbi, velikokrat pa so ljudje (otroci) uprizorjeni kot živali, kar zgodbe naredi še bolj zabavne (Mušič, 2004, str. 259).

Za svoja dela je bila Polonca Kovač tudi nagrajena. Leta 2000 je za delo *Kaja in njena družina* prejela nagrado večernica. Leta 2009 je prejela Levstikovo nagrado za življenjsko delo. Slovenska sekcija Mednarodne zveze za mladinsko književnost IBBY je za Andersenovo nagrado 2014 nominirala prav pisateljico Polonco Kovač.

Janez Mušič (2004, str. 259) je v *Velikem albumu slovenskih pisateljev* zapisal: »Ustvarila je izvirno različico sodobne pravljice in sodobne živalske pravljice, a je tudi mojster realistične pripovedi.«

Pisateljica o svojem ustvarjanju pravi: »Svoje preproste zgodbe sem napisala iz čistega veselja, da iz zanimivega življenja, ki brbota okoli mene, zgnetem nekaj po svoje. Podobno kot nekdo, ki zasadi vrt, si izmisli kakšno novo jed ali splete pulover.« (Ivanc, 2006, str. 224).

3 TEORETSKI UVOD V ANALIZO

Maria Nikolajeva je v knjigi *From Mythic to Linear: Time in Children's Literature* (2000) na podlagi analize izbranih svetovno znanih mladinskih besedil izpostavila dva različna pojma časa. To sta **nelinearni čas** ali **mitični čas** (najbolj pogost je v mladinski literaturi) in **linearni čas** ali **kronos** (pogost v sodobni pripovedni prozi) (Nikolajeva, 2000).

Za **mitični čas** v besedilih je značilno ponavljanje dogodkov oziroma cikličnost. Običajno gre za obrede ali običaje, lahko pa samo za dogodke, ki se ponavljajo (letno, dnevno itd.). Območje, v katerem se zgodba odvija, je čudežno ali pa vsaj daje vtis izobilja, raja, iz katerega književne osebe ne izstopajo, saj bi jih zunanji svet lahko ogrozil. Književne osebe imajo veliko moč, zavzemajo se za moralne vrednote (poštenost, prijateljstvo, spoštovanje itd.). Pripovedovalec je vsevedni ali tretjeosebni (Nikolajeva, 2000).

Kronos je nasprotje mitičnemu času. Ne gre več za cikličnost, temveč za posamezna dogajanja. Kot že beseda linearen (čas) pove, gre za enodimenzionalno pripoved (Nikolajeva, 2000).

V sodobnih mladinskih pripovedih pa gre običajno za preplet obeh časov. Območje dogajanja ni več izolirano, liki se običajno ravna po tem vzorcu: dom – neznani kraj – vrnitev. To zaporedje bom v nadaljevanju diplomske naloge omenila še nekajkrat. Literarne osebe so junaki, ki se v neznani kraj podajo z neko nalogo, v ospredju je en lik kot individuum, ne skupnost. Medtem ko je lik v neznanem kraju, se čas iz kronosa spremeni v mitični čas, ko pa se vrne domov, čas zopet steče linearno (kronos). V teh pripovedih je pripovedovalec običajno vsevedni ali tretjeosebni (Nikolajeva, 2000).

Na osnovi teh dveh pojmovanj časa je Nikolajeva izdelala tudi tipologijo mladinske književnosti. Književna dela je razdelila na tri tipe: utopijo, karneval in kolaps. Vsako bom natančneje predstavila v razdelkih, ki sledijo.

3.1 Utopija

Besedila, ki so utopična, imajo posebne značilnosti. Kraj je običajno izolirano območje, v katerem ni nevarnosti, lahko gre tudi za čudežni prostor. Književne osebe se v prostoru počutijo varne in ne čutijo nikakršnega pomanjkanja. Še več, Milena Mileva Blažić trdi, da je to dežela, »kjer se cedita med in mleko« (Blažić, 2011, str. 62). Odsotne so tudi fizične in moralne grožnje. Tipične fraze, ki nakazujejo kraj v utopiji so: ljubo doma, kdor ga ima; nikjer ni tako lepo, kot doma; dom je prijeten, svet pa hladen in krut (Blažić, 2011).

Liki, ki nastopajo v takšnih zgodbah so nenavadni, lahko imajo posebne spodobnosti (so čudežni), večinoma so to otroci, govoreče živali ali igrače, ki prav tako simbolizirajo otroke. Gre za avtonomno mikro družbo, kjer so liki neodvisni. Najpogostejši lik otroka sta *puer aeternus* oziroma večni otrok, saj se skozi zgodbeno dogajanje otrok ne stara in ne odrašča. Vsi liki so aseksualna bitja. Vse, kar bi nakazovalo na odraščanje, bi posledično pripeljalo do smrti, kar pa vsekakor ni značilnost utopije, ravno obratno. Ta ugotovitev je neposredno povezana s časom, saj je čas v utopiji lahko le mitični, kar pomeni, da čas ne teče linearno, temveč se vrača na začetek (zgodbe). Čas je torej idiličen, ena sama harmonija, ki je nič ne more omajati (Nikolajeva, 2000).

Dogajanja so vezana predvsem na hrano, ki jo je seveda v izobilju, poudarjene so sladkarije. Delo se dojema kot zabava, ne kot stresni dogodki, ki jih je potrebno nujno opraviti (Nikolajeva, 2000).

Pripovedovalec je najpogosteje tretjeosebni, ima vlogo učitelja. Kadar ima otrok vlogo pripovedovalca (prvoosebni pripovedovalec), je tudi besedišče omejeno tako, da je skladno z zmožnostjo komunikacije otroka. Nikolajeva pravi, da je takšen tip pripovedovalca za otroške bralce najbolj priljubljen. Pripovedovalec se poistoveti z likom. Hkrati dodaja, da takšen lik ne doseže osebostnega razvoja (Nikolajeva, 2000).

Obstajajo pa tudi primeri del, v katerih je utopija kršena. Najpogosteje se to zgodi tako, da je bilo protagonistom ukradeno nekaj pomembnega, in tako se harmonija poruši. Ker pa ni prave nevarnosti in se ukradeno hitro pridobi nazaj, se zgodba zopet povrne v idilo. Nikolajeva navaja tudi druge kršitve idiličnega kraja in varnosti. Ena od zgodb (*Schwambraina*, avtorja Leva Kassila) se začne z vojno, v kateri si bratca izmislita namišljeni svet, kamor pobegneta pred grozoto, lakoto in nevarnostjo. Namišljeni svet

je poln izobilja in varnosti, kar nakazuje na utopijo. Ker pa se po končanem sanjarjenju vendarle morata vrniti nazaj v realnost, se zgodba začne s kršeno utopijo. Čas se iz mitičnega spremeni v linearni in otroka živita naprej. Še bolj skrajn primer kršitve utopije je takšen, ki se konča s smrtjo literarne osebe. Nikolajeva pravi, da je takšnih primerov v literaturi zelo malo (Nikolajeva, 2000).

Nikolajeva navaja več tipov utopije. Uporabi izraze *domača zgodba kot utopija* (*Noisy Village*), *socialna utopija* (*Schwambrainia*), *utopije*, ki se dogajajo *v začaranih krajih in skrivnostnih vrtovih* (*The Secred Garden*) in *gastronomske utopije* (*Charlie and the Chocolate Factory*). Vse utopije imajo enake značilnosti (glede na to, da so utopije), razlikujejo se le po kraju dogajanja (nekateri v mestu, druge v raj), nekje imajo otroci čudežno moč, drugje so navadni otroci in tako dalje (Nikolajeva, 2000). Vendar pa te kategorije za diplomsko delo niso relevantne, zato jih ne bom podrobneje opisovala.

Primeri utopij: *Peter Pan*, *Medvedek Pu*, *Mali princ*, *Pika Nogavička*, *Otrok s sončnico* in tako dalje (Blažič, 2011, str. 62).

3.2 Karneval

Besedo karneval je Maria Nikolajeva prevzela po Mihailu Mihajloviču Bahtinu. Že slednji je namreč uporabil besedo karneval, in sicer pod pomenom, da je to besedilo, v katerem nastopajo različni liki, ki sodelujejo skupaj. Gre torej za kolektivne protagoniste (brate, prijatelje itd.), ki pridobijo moč in druge značilnosti in se lahko odpravijo na avanturo izven poznanega območja, toda le začasno, na koncu se vrnejo na izhodiščno točko. V karnevalu gre vedno za boj med dobrim in zlim, pri čemer so običajno dobri otroci, zlo pa predstavljajo odrasli. Če je za utopijo značilen varen svet, v katerem liki živijo pravljичno idilo, je v karnevalu prisotno tveganje. Liki naredijo prve korake v neznan svet in tako odidejo od doma v nevarne kraje. Liki v karnevaleskih delih utrpijo posledice svojih dejanj, a le za čas odhoda, ko pridejo nazaj v domači kraj (od kjer so odšli), so zopet takšni, kot so bili. Pot jim služi le kot vaja v odraščanju, če se iz potovanja kaj naučijo, so pripravljeni na odraščanje. Maria Nikolajeva pravi, da ni razlike med pravo in namišljeno pustolovščino, čeprav so dogodki večinoma fantazijski in ne realistični. Karneval primerja s piknikom, naslov poglavja, v katerem govori o karnevalu, pa je *Piknik v neznanem, ali tam in zopet nazaj* (prev. N. B.).¹ V naslednjem

¹ Originalni naslov petega poglavja: *Picnic in the Unknown, or There and Back Again*.

poglavju se avtorica dotakne še seksizma, saj ugotavlja, da so v karnevalih likovne osebe pretežno moškega spola. Ženske so lahko »junakinje« le takrat, kadar so preoblečene v moške in imajo tipične moške značilnosti (moč, želja po bojevanju itd.). Navadno je ženskam dodeljena pasivna vloga ali vloga v ozadju (princeze in nevtralne osebe). Le malo je primerov v literaturi, ko bi v karnevalu nastopale ženske, katerih vloga bi bila drugačna od zgoraj navedenih. Nikolajeva pravi tudi, da je ženska že od starodavnih časov povezana z reprodukcijo, luninim ciklom in cikličnostjo nasploh (smrt – rojstvo). Ko se ženski lik s popotovanja vrne domov, se za razliko od moškega lika odloči, ali bo odrasla ali ne. Ženski lik se lahko odloči za seksualnost, kar pomeni, da je pričela z odraščanjem, lahko pa se tej vlogi popolnoma odreče. Njena čustva niso pomembna (lahko je žalostna zaradi odločitve ali vesela), šteje le to, za kaj se je odločila. Dekletom je torej predpisana vloga ženske, ki jo doseže, ko dobi cikel. To lahko simbolizira krvaveča žival ali druga prisposoba (običajno povezana z rdečo barvo), nenavadno obnašanje dekleta pa nakazuje na predmenstrualni sindrom (Nikolajeva, 2000).

Da pride do odhoda in pričetka karnevala, je potreben nek dražljaj iz okolice, ki lik spodbudi, da odide. Mnogokrat se liki doma sprejo in pobegnejo v neznano. Lahko zgolj hrepenijo po spremembi, nekateri pa se tako dobesedno skrijejo pred realnostjo. Dejstvo je, da je junak dovolj zrel in dorasel situaciji, kadar se s težavo oziroma oviro sooči (Nikolajeva, 2000).

Književno dogajanje je za razliko od utopije dvodimenzionalno. Omenila sem že boj med dobrim in slabim. Pobeg v neznano je osrednje dogajanje. Iz realnosti se zgodi prestop v čudežno, kasneje pa se literarne osebe zopet vrnejo v stvarnost. V času odsotnosti (od doma) se liki pričnejo zavedati sebe in svojih dejanj, nekateri se vrnejo nazaj v transcendenčnem stanju (simbolična smrt), drugi doživijo uničenje sveta, kar pomeni, da postanejo zrelejši, nekateri pa se zgolj za kratek čas zavedajo realnosti (smrti, lakote ali druge »nevarnosti«). Dvodimenzionalnost se lahko kaže na dveh različnih polih oseb. Dober in slab pol pa lahko predstavljata eno in isto osebo, čeprav gre za dve ločeni figuri. Nikolajeva omeni delo, kjer je en otrok dober, drugi pa je njegovo nasprotje. Na koncu ugotovi, da gre v resnici za prisposobo ene osebe, ki se bori z notranjimi občutki. Zmaga vedno pozitivni pol. Poseben dogodek je prehranjevanje, ki ima simbolne pomene. Na primer, ko se par preseli skupaj in je njun prvi obrok riba, je to simbol svobode in neodvisnosti. Če pa hrane zmanjka in sta se lika

primorana vrniti domov, je to na simbolni ravni znak, da nista uspela dozoreti, zato nista še pripravljena na skupno življenje (Nikolajeva, 2000).

O času v karnevalu sem nekaj že omenila, saj je neposredno povezan z dogajanjem in prostorom, pa vendarle lahko dejstva vsaj strnem. Gre torej za dvodimenzionalni čas. Začetek zgodbe in povratek iz neznanega zaznamuje linearni čas, čas odsotnosti pa je mitski (Nikolajeva, 2000).

Pripovedovalec je prvoosebni, kar je odraz odraslega stanja protagonista (Blažič, 2011, str. 63).

Primeri del iz svetovne literature, ki imajo značilnosti karnevala: *Snežna kraljica*, *Alica v čudežni deželi*, *Lev, čarovnica in omara*, *Neskončna zgodba*, *Usodni piknik*. (Blažič, 2011, str. 63).

3.3 Kolaps

Tretji tip mladinskih zgodb, za katere je značilno, da junak dokončno odraste, Nikolajeva poimenuje kolaps. Lik se na poti do odraslosti spopada z ovirami, ki ga izoblikujejo v odraslo osebo. Ovire so običajno teme spolnosti, življenjske minljivosti ter različni tabuji. Da bi torej dosegel novo stopnjo v življenju, mora uspešno prestati vse ritualne postopke, ki so mu bili dodeljeni. Lik se preneha igrati, ko vidi razliko med svojimi željami in drugimi, ki se še vedno igrajo, doseže osebni razvoj. Prav tako se bo lik odločil za težje poti, vedno bo v toku linearnosti, in če bo moral izbirati med smrtnostjo in nesmrtnostjo, bo izbral smrtnost (s tem linearni čas). S tem, ko pusti ciklični čas ob strani, sprejme novo obdobje v njegovem življenju, postane odrasel. Običajno so književni protagonisti izgubljeni otroci, ki se preko različnih faz nadgrajujejo, ali pa so to zaničevani (grdi, siromašni itd.) liki, ki se na koncu pokažejo kot dobri, drugačni; Maria Nikolajeva v tem primeru govori o transformaciji od grdega račka do laboda. Zgodba se ne konča srečno, dobro ne zmaga nad zlim. Tudi protagonist ni nagrajen za pot, ki jo je prestal. Njegova nagrada je korak bližje smrti, odraslost. V teh besedilih ne nastopa kolektivna oseba, temveč gre za pot enega samega lika, ki na koncu pride do posebnih zaključkov. Pot pa mu pusti velik pečat, kar lik tudi spremeni, nikoli več ne bo enak (Nikolajeva, 2000).

Lik nastopa v zgodbi, ki poteka linearno, zato je tudi čas linearen. V večini primerov so dogodki v besedilih celo natančno označeni z urami in datumi (primerljivimi s koledarjem). Tudi če se zgodba prične z mističnim časom, se v vsakem primeru nadaljuje in konča z linearnim časom. Harmonija je tako le na začetku, kasneje pa se poruši. Tako se ogrozi socialna, politična in seksualna nedolžnost otroka. Otrok se spremeni in poti nazaj ni več (Nikolajeva, 2000).

Prostor je razdeljen na zunanji in notranji (Nikolajeva, 2000).

O dogajanju sem že spregovorila, lahko ga še povzamem. Književno dogajanje se konča brez srečnega konca. V ospredju je zgolj razvoj junaka, vse ostale moralne, socialne in politične okoliščine so nepomembne in v večini primerov tudi izpuščene (Nikolajeva, 2000).

Primeri del iz svetovne literature, ki imajo značilnosti kolapsa: *Moj prijatelj Johnny*, *Ronja*, *razbojniška hči*, *Varuh mlade rži*, *Blazno resno zadeti* in tako dalje (Blažić, 2011, str. 64).

4 ANALIZA BESEDIL POLONCE KOVAČ

V tem poglavju analiziram besedila, ki sem jih razdelila v tri skupine. V prvem podpoglavju so analizirana besedila za mlajše otroke, v drugem so besedila, pri katerih je v ospredju didaktična funkcija in v tretjem podpoglavju so analizirana besedila, ki so namenjena najstnikom.

4.1. Analiza besedil za mlajše otroke

V to skupino sem uvrstila besedila, ki so namenjena mlajšim otrokom. Dela sem analizirala glede na celoto. To so besedila: *Klepetava želva*, *Jakec in stric Hladilnik*, *Stric hladilnik*, *boben sreče in kanarček*, *Deževen dan je krasen dan*, *Zgodbe od A do Ž*, *Pet kužkov išče pravega*, *Kresnica podnevnica*, *Mufijeve sanje*, *Težave in sporočila psička Pafija*, *Mišek*, *O dveh občutljivkah*, *Kaj se komu sanja*, *Palčki na Smovskem Griču*, *Zelišča male čarovnice*, *Kaja in njena družina*, *Mali medo*, *S pravljico na izlet*, *Ptičje leto*.

Jakec in stric hladilnik

Jakec ostane sam doma. Mama je v porodnišnici, saj je pravkar rodila Jakčevo sestrico, oče pa je moral na nujno službeno pot. Domači hladilnik se je ponudil, da bo pazil na Jakca, in ker očetu ni preostalo drugega, je Jakca res pustil v varstvu hladilnika Lojzeta. Besedilo je razdeljeno na tri zaporedne dni. Prvi dan poteka povsem običajno, drugi dan je v ospredju igra v peskovniku v parku, kjer se Lojze in Marjetica zaročita, tretji dan pa se Lojze in Jakec pripravljata na prihod novega družinskega člana in staršev.

Čas in prostor

Preko celotne zgodbe gre za preplet linearnega in mitičnega časa. Čas v zgodbi bi lahko označila tudi kot ciklični, saj se dogajanje na koncu zgodbe povrne v prvotno stanje. Prostor je opisan zelo realistično, gre za kraje in prostore, ki so protagonistom poznani.

Dogajanje in književni liki

Jakec je še otrok, ki ne zna skrbeti sam zase, zato ga Lojze vzame pod svoje okrilje. Lojze ni navaden hladilnik z neomejeno zalogo hrane. Je personificiran, odrasel človek, ki rad in lepo skrbi za Jakca. Nanj ne kriči, tudi če Jakcu kaj pade na tla, in kadar Jakec sprašuje stvari, ki jih otrok ne razume, mu jih razloži na takšen način, da jih Jakec

razume. V besedilu sta poleg živega hladilnika oživela še dva predmeta, sesalec pes in budilka mačka, ki pa nimata sposobnosti govora. Zgodba se odvija v treh zaporednih dneh. To pomeni, da se dogodki odvijajo linearno. Kljub temu je vsak dan od jutra do večera poglavje zase, končna vrnitev staršev pa pomeni, da se dogajanje vrne na začetek. Jakec je kljub vsem dogodivščinam še vedno majhen in nič bolj pripravljen na samostojno življenje, še vedno potrebuje starše oziroma nekoga, ki bo zanj poskrbel.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Deževen dan je krasen dan

Delo je kot nekakšno nadaljevanje pravljice *Jakec in stric hladilnik*. Zgodba se prične z razlago, kako je Jakec ostal sam doma in kako je Lojze, hladilnik, lepo poskrbel zanj že v preteklosti. Razigrani družbi Lojzeta, Jakca, budilka in sesalca se pridruži še sestra Nika. Skupaj se zabavajo in preživljajo čisto običajne dneve, polne humornih prigod. Pravljica je razdeljena na tri poglavja: Narobe dan, Zdravniški dan in Deževen dan. Poglavja niso ločena, saj se zgodbe navezujejo ena na drugo. Jakec in Nika zbolita za ošpicami, Lojze pa ju neguje in odpelje k zdravniku. V zadnjem poglavju se srečamo s čustvi med Lojzetom in Marjetico.

Čas in prostor

Prostor je omejen na protagonistom znane kraje (v večini gre za prostore v hiši). Kraji so opisani realistično. Čas v zgodbi se prepletata tako linearni kot tudi mitični čas. Značilnosti mitičnega časa so v ospredju, ko sta starša odsotna od doma in za otroka skrbi nenavaden hladilnik.

Dogajanje in književni liki

Lojze predstavlja odraslo osebo, brez katere se otrokoma lahko pripeti kaj hudega. Da je harmonija popolna, mora biti prisoten ves čas. Omeniti velja, da ima Lojze elemente čudežnega, ki se dopolnjujejo s starševskimi lastnostmi. Za nekaj časa harmonijo zamaja tudi bolezen otroka, a ju Lojze tako zabava, da otroka in bralec pozabijo, da sta otroka zbolela. Če se osredotočim na otroka, se v resnici izobražujeta skozi cele dneve, predvsem Jakec. Nauči se, kako narediti marmelado, sooči se z zdravnikom in ugotovi, da obisk pri njem ni nič hudega in premaga bolezen. A ti dogodki nanj ne vplivajo tako, da bi bil zaradi njih pametnejši ali pa odraslejši. Nika je še premajhna, da bi se soočala s

situacijami, zato jo lahko označim kot pasiven lik. Lik majhnega otroka predstavlja tudi Nosanov Mihec, ki je še tako majhen, da niti ne zna govoriti, spremlja pa ga njegova babica. Odrasle predstavlja Marjetica, ki je prav tako kot Lojze pozitiven lik. Omenjeni so še nekateri liki, ki pa nimajo velikega pomena v zgodbi. Čudežno oživita tudi sesalec Reti, ki nastopa kot pes, in budilka muca. Ta lika sta sicer živa, a ne govorita. Dogajanje se odvija linearno. Avtorica niza dogodke časovno zaporedno. Dogodki so povsem vsakdanji, otroke pa vedno spremlja Lojze (odrasla oseba). Ta poskrbi, da je hrane vedno dovolj in da so vsi varni. Praktično živijo v idiličnem svetu, ki ga le za kratek čas zamaje bolezen in kasneje izginotje Marjetice, sicer pa se harmonija zopet vzpostavi, saj se neprijetni zapleti hitro razčistijo.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Stric hladilnik, boben sreče in kanarček

Zgodba je kronološko nadaljevanje knjige *Jakec in stric hladilnik*, v katerem se najmlajša članica družine Nikica nekega jutra zbudi in si ogleduje, kako še vsi spijo ter kako meglena in pusta je okolica ob tako rani uri. Pozornost ji nameni samo buden hladilnik Lojze. Čeprav je še vedno rano jutro, hladilnik Lojze in Nikica najdeta odprto pekarno, v kateri dela prehlajena in nergajoča pekarka. Kljub temu kupita košarico, polno dobrega in dišečega kruha za vso družino. Na poti nazaj hladilnik in Nikica občudujeta hiše, mimo katerih hodita. Pri tem po naključju naletita na hišo, v kateri se odvija razstava ptic skupaj s srečelovom. Po ogledu različnih vrst ptic ter po dolgem čakanju v vrsti za srečelov Nikica zadane rumenega kanarčka, ki je zelo vesel, da ga je dobila prav ona.

Čas in prostor

Celotno dogajanje zgodbe je povzeto v zgodnjih jutranjih urah. Natančneje se dogajanje prične ob šesti uri zjutraj ter bralcu daje vtis, da se zgodba odvija v nekaj nadaljnjih urah, čeprav to časovno ni specificirano. Tako je potek celotne zgodbe linearen, kljub temu pa je čas mitičen, saj je pohajanje opisano kot idilično in daje vtis, da je otrokovo življenje brezskrbno in ni povezano z realnostjo. Kraj je stvaren, gre za opis doma in mesta. Protagonistom so kraji poznani.

Dogajanje in književni liki

Nikica je otrok, ki ne zna skrbeti sam zase. Vsi člani družine so še zaspani, zato se začne družiti z njo personificiran hladilnik Lojze. Skupaj v zgodnjih jutranjih urah plešeta. Ker pa nočeta motiti starejših sosedov, se odločita, da gresta po kruh. Po poti srečata še nejevoljno pekarko, avtobus, ki predstavlja možno nevarnost, da bi se Nikici pripetilo nekaj neprijetnega, in sicer da bi jo pri vožnji čez lužo lahko poškopil. Zadnji lik pravljice je še rumeni kanarček, ki nima nadnaravnih sposobnosti, se pa popolnoma vključi v razpoloženje Nikice ter Lojzeta. Kljub temu da so vse dogodivščine, ki se jima pripetijo, realne, so obenem tudi nemogoče, saj hladilnik v realnosti ne more po opravkih, obenem pa ne more še skrbeti za malo deklico. Zato bi lahko sklepali, da otrok živi v imaginarnem svetu, dokler se celotna družina ne prebudi, Nikica pa kljub prijetni dogodivščini še vedno potrebuje starše.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Kresnica podnevnica

Pravljica govori o kresnici z imenom Pob. Ko je nekega večera poslušal čričkove pesmi o dnevu in soncu, ga je opevana lepota tako ganila, da si je želel poiskati sonce in si ogledati te prečudovite barve. In res je Poba sedel na marjetici in se trudil, da ne bi zaspal, ko je zagledal slepečo mavrično svetlobo. Ravno takrat pa je želel pajek napasti kresnico, a ga je Zlatokrilček rešil. Od tedaj naprej je Pob taval po travniku in pričelo ga je žejeti. Kmalu je ugotovil, da ga dan ne zabava, nadležna kobilica ga je vedno preganjala, nihče se ni želel pogovarjati z njim, sonce ga je slepilo, vsi so nekam hiteli, postal je neznansko žejen in Poba se je začel počutiti osamljeno in žalostno. Takrat je zaslišal glas Zlatokrilčka, ki je prosil za pomoč. Pob je s svojo lučko posvetil v krtino in s travno bilko rešil prijatelja, ki je ležal na hrbtu in se ni mogel premakniti. Skupaj sta odletela do Zlatokrilčkovega doma in se odžejala s kapljico medice. Ko se je pričelo nočiti, se je Poba poslovil od novega prijatelja. Ko je postala tema, se je Poba zopet znašel doma.

Čas in prostor

Čas je dvodimenzionalen, razdeljen na noč, ki predstavlja Pobu znano, in na dan, ki je za Poba neznanka. V noči se počuti doma, ko pa išče dan in ga tudi najde, nad njim ni navdušen, želi si domov. V noč pa se lahko vrne šele, ko se izkaže njegova dobrota. Ko je Pob pripravljen pomagati, se mu ponudi možnost preživetja in vnovične vrnitve v noč (domov). Vse za časa svetlobe je Pobu tuje, živali ga ne sprejmejo, ker se z Zlatokrilčkom spoprijateljita šele v temni luknji, lahko govorimo o tem, da je Pobova sreča pogojena z domačim naravnim okoljem. Skratka celotna avantura se izkaže kot nekaj, kar je bilo precenjeno, in Pob odkrije pomen varnega doma, ki ga je tako lahko miselno zapustil. V zgodbi so izpostavljene vrednote, kot so varnost, prijateljstvo in dom. Kraj dogajanja je narava.

Dogajanje in književni liki

V zgodbi nastopa več manjših živali (metulji, črček, mravlje, čebela, polž, kobilica, kresnice, pajek, hrošči itd.). Glavni lik je Poba, kresnica, ki je aktivna ponoči. Dogajanje se odvija na travniku pod Nedeljskim gričem, kadar tam ni nikogar. Živali, ki so aktivne ponoči, niso tako delavne kot tiste, ki so aktivne podnevi. Poba ugotovi, da se čez dan vsem nekam mudi in da se nihče ne zmeni zanj in začne se počutiti osamljeno. Da bi bil zopet srečen, bi moral biti med svojimi prijatelji in v takšnem okolju, kot ga je poznal do tedaj. Čeprav je bil Poba na istem mestu in se je le noč zamenjala v dan, je imel občutek, da je nekje drugje, da temu kraju ne pripada. Na srečo ga pred osamljenostjo reši novi prijatelj, s katerim sta si rešila življenje. Le Zlatokrilček da Pobu občutek, da je zaželen tudi podnevi. Kresnica se kljub novemu prijatelju odpravi z besedami »izstopil bom, tovariš«, takrat se znoči in Pob je spet doma. V besedilu ni nobenega namiga, da se bo Pob še kdaj vrnil k Zlatokrilčku, prej se zdi, da je Pob dosti bolj vesel, da je avanture konec in bo lahko spet živel svoje staro življenje.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Miško

Zgodba opisuje strahopetnega majhnega miška, ki je zgodaj osirotel. Čeprav je bilo vsem znano, da zna sam poskrbeti zase, se je nadvse bal zobozdravnika. Ker pa ga je bolel zob, se je zavedal, da nima izbire in ga mora obiskati. Medtem ko je prestrašen

čakal, da pride na vrsto, si je zamišljal daljne kraje in dogodivščine, ki so mogoče le v imaginarnem svetu. Tako mu je čas hitreje minil, in ko je pri zobozdravniku opravil, je komaj čakal, da bo spet prišel k zobozdravniku, da si bo lahko zopet zamišljal zgodbice.

Čas in prostor

Čas je večdimenzionalen. Okvirna zgodba pripoveduje o mišku, ki gre k zobozdravniku, v tem delu je čas linearen, ko pa je mišek pri zobozdravniku je čas mitičen, saj se s pomočjo domišljije odpravi na potepanje po Afriki, kjer se dogajajo nenavadne stvari. Ko se mišek vrne iz ordinacije, je zopet običajen mišek (čas zopet teče linearno), ki pa komaj čaka na novo pustolovščino.

Dogajanje in književni liki

Osrednji lik je mišek Čučko. Mišek je samostojen, samozadosten lik, z veliko domišljije, ki pa zna poskrbeti sam zase. Kljub temu, da je majhen, se zaveda, da mora poskrbeti tudi za zdravje, in tako ob zobobolu sklene, da je potrebno obiskati zobozdravnika. Čeprav je velik, ga je strah. Da bi strah pregnal, si v čakalnici zamišlja zanimive pustolovske zgodbice. V čakalnici se tako poda na pustolovščine v Afriko, kjer na krilih noja dirja skozi puščavo, pri tem spozna še cvetno deklico in skupaj dirjajo pred viharjem. Dogajanje je večdimenzionalno, glede na čas.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Hrabroslav Preplašeni

Hrabroslav Preplašeni je zbirka kratkih zgodb s podnaslovom *Pravljična potepanja po slovenskih mestih*. Gre za več različnih besedil, ki med seboj niso povezana. V vsaki zgodbi je opisana znamenitost enega mesta, kar je tudi glavna poanta zgodb, predstaviti slovenska mesta.

Čas in prostor

Kraji so opisani realno in v resnici tudi dejansko obstajajo, vsekakor je kraj v vsaki zgodbi izolirano območje. Na koncu vsake zgodbe se vzpostavi harmonija in okolje nudi likom varnost. Čas je (predvsem) zaradi brezčasnosti mitičen.

Dogajanje in književni liki

V večini zgodb so liki personificirane živali ali predmeti. Vsem likom je skupno to, da pripadajo mikro družbi. Posamezna dogajanja se med seboj razlikujejo, vsem pa je skupno to, da so brezčasna in se odvijajo v naravi. Prav tako se vsako dogajanje zaključi srečno.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

S pravljico na izlet

V knjigi so združene različne pravljice. Knjiga je sestavljena na podoben način kot *Hrabroslav Preplašeni*, nekatere pravljice se celo ponovijo, zato jih ne bom ponovno analizirala. Te pravljice so: *Plavž v Železnikih*, *Kdo stoji vrh cerkvice v Piranu (Zakaj nastane zmešnjava)* in *Zmajček na zmajskem mostu*. V vsaki izmed pravljič se omenja nek slovenski kraj in njegova znamenitost. Vsaka zgodba ima tudi ilustracijo, pod katero je objektivno opisana znamenitost ali kraj, o katerem govori pravljica.

Čas in prostor

Dogajanje se odvija v resničnih krajih, prostor je opisan realno. Tako spoznamo Triglav, Bled, Golico, Idrijo, Divje jezero, Grad Snežnik, Mokronog, okolico Solčave, Prekmurje in druge kraje. Čas je zaradi ponavljajočih dogodkov in brezčasje mitičen.

Dogajanje in književni liki

V večini nastopajo izmišljeni liki, palčki, vrag, povodni mož, personificirane živali in drugi. Vsem likom je skupno to, da so opisani enoznačno (so pozitivni ali pa negativni, vmesnih stopenj ni). Kadar gre za »boj« med liki, vedno zmaga pozitivni lik. Dogajanje je brezčasno in uprizarja nesmrtnost likov, dogodki si sledijo po kronološkem zaporedju. Posledice nekkih dogodkov so vidne »še danes«. Jezero se peni, kadar povodni mož pomiva posodo; vrag je še danes zazidan v skali; na Golici rasejo narcise in tako dalje.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Mali medo

Zgodba pripoveduje o majhnem medvedku, ki ne more spati, saj je izgubil dudo. Zajec, srnica in volk so jo iskali, a zaman. Nato je prišel palček, ki je s čarovnijo ugotovil, kje je duda; ko mu jo je prinesel, je bil medo vesel, vendar je kmalu ugotovil, da je ne potrebuje. Tako je zaspal brez dude.

Čas in prostor

Vse se dogaja v gozdu, izoliranem paradizu, kjer ni nihče ogrožen, celo volk, ki velja za krvoločno žival, je pripravljen pomagati medotu. Čas je mitičen, nemerljiv, gre za idiličen prikaz dogodkov.

Dogajanje in književni liki

V besedilu nastopajo mali medo, zajec, srnica, volk in palček. Medo je majhen, za spanje potrebuje še dudo. Vse živali se izkažejo kot dobrohotne in pripravljene pomagati, a so neuspešne. Šele ko se pojavi palček s čudežno močjo, se zgodba razplete. Dogajanje je povezano z naravo, kjer medo izgubi dudo. Iskanje dude je glavni in edini dogodek. Vse se zgodi v času, ko želi medo zaspati

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Pet kužkov išče pravega

Besedilo pripoveduje o petih jazbečarskih kužkih. Opisana je njihova doba odraščanja in iskanja novega gospodarja. Vsak mladič dobi primerne gospodarja. S slednjim se dopolnjujeta karakternost, kar je mati jazbečarka poudarila že na začetku, da je vsak drugačnega značaja in da mora vsak izbrati svoje življenje. Besedilo je razčlenjeno na poglavja, v uvodnem spoznamo značaje vsakega izmed mladičev, kasneje pa vsako poglavje govori o usodi odraščajočih psov z različnimi karakterji. V vsakem poglavju so poudarjena moralna načela. Zgodba se konča tako, da je v košari ležala samo še otožna mama jazbečarka. Nato pa se je odpravila na potep in upala, da bo srečala jazbečarskega očeta in imela nove mladičke. Življenje mladičev in mame ni obstalo, njihova življenja so tekla dalje.

Čas in prostor

Čas je linearen, mati jazbečarka se cel čas zaveda, da mladički rastejo in bodo kmalu zapustili leglo. Zaradi tega je nekoliko žalostna, a še vedno pravi, da si mora vsak ustvariti življenje, kot ga želi. Ko čas neusmiljeno beži, se mladiči razvijajo, z njimi pa se krepi tudi njihov značaj. V vsakem poglavju je književni lik izpostavljen neki nevarnosti ali pa je v ospredju minljivost. Vendar se vsaka zgodba konča srečno. Kraji dogajanja so opisani realistično. V vsakem poglavju je izhodiščni kraj dom in končni kraj, kjer bodo književni liki srečno prebivali do konca življenja.

Dogajanje in književni liki

Vsak književni lik (pes) ima svoj značaj. Jazbečarska mama (izrazit materinski čut), Bobi (radoveden), Biser (sprva navdušen nad bliščem, nato spozna, da ni vse zlato, kar se sveti), Bubika (občutljivka), Bolfi (trmast) in Bukso (dober prijatelj) so osrednji liki. Mati svoje mladiče svari pred nevarnostmi. Boji se, da bi prišli neizkušeni v roke nepridipravov, da bi jih povozil avto itd. Skratka počne vse, kar počne skrbna mati. Osrednja dogajanja vsakega poglavja so odraščanje in prilagajanje v novo okolje.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Mufijeve sanje

Mufi je plišasta igrača, ki sanja, da ga je Peter pozabil na vrtu, medtem ko čaka, da ga opazi, prične deževati. Ko se to zgodi, je Mufi že prepojen z vodo, zato ga Peter zapre v pralni stroj. Ko se stroj ustavi, se zgodi nekaj strašnega, Mufi se je skrčil na velikost škatlice za vžigalice. Takrat se Mufi zbudi in zleze k Petru v posteljo. Ko zopet zaspi, ima lepe sanje, saj sanja, da je Petrov rojstni dan in da so tudi druge živali povabljene na praznovanje. Petrova mama je pripravila torto iz smetane in bombonov, veliko je daril, in ko Peter odpre največje, je v njem žametni bernardinec, to je Mufijev očka.

Čas in prostor

V delu vlada mitični čas, saj Mufi živi in sanja v neminljivem času (tudi ko se zbudi, se čas ne spremeni, gre le za večdimenzionalnost). Ponavljajoč dogodek so ravno Mufijeve sanje, ki se ne končajo s koncem besedila, vsekakor pa so srečne. V prvem delu sanj je Mufi torej zapuščen, ogrožen in odvisen od Petra in po nesrečnem poizkusu pranja

postane majhen. V drugem delu pa je Mufi vesel in sproščen, pojavi se celo neobičajna torta iz smetane in bombonov in še več, dobi celo očeta. Mufi je lik, ki za svoje funkcioniranje in srečo ob sebi potrebuje še nekoga. Prostor zajema Mufijev dom, kjer živi s Petrom. Gre za omejen prostor, in kadar se v sanjah znajde v nevarnosti, je to pred domom in takrat je sam. Sreča Mufija je odvisna od okolja in od tega ali je ob njem Peter ali ne.

Dogajanje in književni liki

V besedilu je glavni protagonist Mufi, čeprav je kot lik pasiven. To je plišasta igrača, ki ima čudežne sposobnosti. Lahko se premika, lahko sanja in celo čuti. Zdi se, da so Mufijeve sanje pogojene s krajem, kjer sanja, kadar je pri Petru, sanja lepe sanje, kadar pa je »pospravljen« z ostalimi igračami, sanja grozne sanje. Na dežju je nemočen, prav tako je pasiven v drugem delu sanj, dogajanje samo opazuje. Peter je tisti, ki omogoči Mufiju gibanje in mu priskrbi sladkarije. Dogajanje je razdeljeno na prvi del sanj, vmes se Mufi zbudi in gre spat k Petru, nato pa sanja naprej. Vse skupaj je neverjetno, saj je Mufi igrača, ki se lahko premika in sanja. V prvem delu ga preganjajo grozne sanje in strah pred tem, da bo osamljen. V drugem delu sanj, pa je na varnem, skupaj z ostalimi živalmi uživa v sladkanju in na koncu dobi še očeta. Idila je tako popolna.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

O dveh občutljivkah

Besedilo ima dve poglavji, ki se dogajata v živalskem vrtu. Med seboj sta si zelo različni, zato sem ju izjemoma analizirala ločeno.

O občutljivi kozi

V poglavju *O občutljivi kozi* je v ospredju zgodbe koza, ki sama o sebi misli, da je občutljiva. Zato se v vsaki situaciji sama sebi smili in si predstavlja, da je njej najhujše na svetu. Ne želi niti slišati, da tudi kdo drug doživlja in čuti enako kot ona. Vročino, mraz in dejstvo, da je zaprta v ogradi, ona najtežje prenaša, saj misli, da je zaradi njene občutljivosti njej najhujše na svetu. Zgodba se konča tako, da koza kljub svojim črnogledim napovedim o svojem koncu ni umrla. Še več, živi še danes in v živalskih vrtovih lahko srečamo vsaj eno ali dve.

Čas in prostor

Čas je mitičen, nedoločljiv. Gre za neskončno trajajočo zgodbo. Prostor je opisan skopo, vemo le, da gre za omejeno ogrado v živalskem vrtu. Vsekakor prostor ni idealiziran, koze tu preživljajo mraz, vročino, tudi nad omejenostjo niso navdušene.

Dogajanje in književni liki

Glavno dogajanje se odvija z dialogi med občutljivo kozo in ostalimi kozami v ogradi. Dialogi so ključni del dogajanja, preko katerih spoznamo tako karakter koze kot okolico in pogoje, kjer koze živijo. Dogajanja izven dialogov ni. Koza je lik, ki cel čas potencira občutke in nima sočutja do drugih. Osredotočena je sama nase in sama sebi povzroča nejevoljo.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

O zelo občutljivi veverici

Drugo poglavje ima naslov *O zelo občutljivi veverici*, glavna protagonistka je mala veverica, ki je bila zelo čustvena. Kadar so se bratci topli, kadar so ovnele vijolice, kadar je mačka pojedla ptičke itd. Veverička je vedno jokala. Bila je tako občutljiva, da se je njen oče bal, kaj bo z njo v življenju. Na koncu pa je veverička odkrila, da če spleza visoko na drevo in potem gleda stvari od daleč, niso več tako grozne. Tudi potem, ko je splezala z drevesa in je videla stvari, ki so jo običajno spravljale v jok, se je spomnila, da stvari lahko niso tako strašne, če jih gledaš zviška. Ko je dosegla to, je naredila tudi korak naprej v svojem življenju, avtorica pravi, da je s takšnim obnašanjem postala odrasla veverica.

Čas in prostor

Čas je linearen. Prehodov v večdimenzionalnost ni. Dogajanje poteka linearno, v središču pa je veverička in njeno soočanje z občutljivostjo. Prostor je izoliran, običajni delček narave, omejen na drevo v parku in njegovo okolico.

Dogajanje in književni liki

Dogajanje se odvija v omejenem kraju v izolirani družbi. Dogodki se ponovijo tolikokrat, dokler veverička ne doseže osebnega napredka v dojetanju neprijetnih dogodkov iz okolice. Liki ne občutijo pomanjkanja, je pa omenjena nevarnost, to je

mačka, ki je pojedla ptičje mladičke, celo pretep med veвериčjimi brati ni ravno nedolžen, saj se pretepejo do krvi, mama, ki v sosednji kletki našeška leva ipd.; vsi našeti dogodki so daleč od harmoničnosti, veverička je soočena s kruto realnostjo in z njo se v začetku ne more sprijazniti. Veverica je glavna protagonistka, v zgodbi pa nastopajo še druge veverice (njen oče in njeni bratje). Veveričke so, prav tako kot koze v prejšnjem poglavju, personificirane in živijo v neki svoji »izolirani« družbi. Liki nikoli ne odidejo iz svoje ograde. Veverica na začetku ni srečna, kasneje pa odkrije način, kako se od težav, ki jih sama ni zakrivila in jih tudi ne more rešiti, distancira. Ko ji uspe odmisлити grozote, ki so jo prej spravljale v obup, osebnostno napreduje in postane odrasla veverička.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Klepetava želva

Zgodba se odvija v živalskem vrtu, natančneje v želvji ogradi. Nekega lepega majskega dne je v mirno in ustaljeno življenje prišla nova majhna želva. Želve, ki so prej živele tam, so živele v miru, in ker imajo dolgo življenjsko dobo, so videle veliko stvari in nobena ni bila navdušena nad tem, da bi o vsakdanjih dogodkih izgubljale besede. Nova želva pa je za razliko od ostalih veliko govorila. Kmalu je vse želve od pretiranega govorjenja nove želvice bolela glava. Ko so ji to povedale, se je užalila. Da bi bili vsi srečni in bi lahko živeli skupaj, so se želve domislile, da novi želvici postavijo telefonsko govorilnico. Mala želvica je tako lahko z dobro voljo govorila, ostale želve pa so zaprle vrata in se razlezle po ogradi, zopet so imele svoj mir. Tako je bilo vsem lepo.

Čas in prostor

Čas je mitičen, enodimenzionalen. Vse se odvija v neskončnost, zgodba se ne zaključi drugače kot samo z besedami, da je bilo spet vse v najlepšem redu. Liki živijo v skupnosti, prostor je izoliran od ostalega sveta, v ogradi imajo hrane na pretek, ogrožene niso in opisani so kot srečni, dokler neprestano govoreča nova želvica ne povzroči glavobolov. Za trenutek se harmonija poruši, ko pa se problem reši, je zopet vse v najlepšem redu. Kraj je kljub idiličnemu vtisu še vedno realen.

Dogajanje in književni liki

Dogodki v besedilu se ponavljajo, neprestano govorjenje želvice, zdaj z eno, nato z drugo od želv, menjavanje letnih časov, poudarjeni so ciklični dogodki. Glavni protagonist je mala želvica, ki neizmerno rada govori. Vse želve so personificirane in vsaka izmed njih ima neko lastnost, ki jo naredi posebno in drugačno od ostalih. Želvica nenehno govori, poglavar želv se odlikuje z vladanjem in vzpostavljanjem reda, želva znanstvenica se je domislila rešitve, kako bi bili vsi zopet srečni. Nobena od želv ne doživi osebnega razvoja ali postane nekaj drugega, kot je bila na začetku zgodbe.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Ptičje leto

Besedilo je razdeljeno na poglavja. Vsako poglavje označuje en mesec v letu, poleg tega je v vsakem poglavju opisana tudi zgodba o eni vrsti ptic. Zgodbice so kratke in vsako poglavje ima na začetku kratek opis dogodka Katarine ali Miha, ki se kasneje navezuje na zgodbo o ptici. Na koncu poglavja je še kratka rubrika z imenom potni list, pod katero so navedene značilnosti posamezne vrste ptic.

Glede na to, da so poglavja zelo kratka in so si med seboj zelo podobna, razlikujejo se po vsebini, sem se odločila, da bom analizirala besedilo v celoti in ne po poglavjih.

Čas in prostor

Celotna knjiga je oblikovana tako, da bralca konec zopet povrne na začetek. Poglavja so meseci v letu, in ko se leto izteče, se prične novo. Ptice selivke zopet zapustijo naše kraje in po koncu zime se spet vrnejo. Tako koledarsko leto kot življenje ptic sta ciklična, čas in dogajanje sta torej ciklična, čeprav se dogodki odvijajo v časovnem zaporedju. Prav tako sta omenjena elementa ciklična v posameznih poglavjih. Prostor je povezan z življenjskim slogom ptic, nekatere živijo izključno v mestu, druge le na podeželju, spet ene se pozimi selijo v tople kraje, druge ostanejo vedno na istem mestu. Vse ptice so divje, to pomeni, da se njihove zgodbe odvijajo v naravi, parku, ali celo na ulici, vsekakor pa na prostem. Kraj je opisan zelo realistično, prav tako kot so opisane značilnosti ptic, ob tem mislim njihovo zunanost, način življenja in ne vloge v besedilu (takrat so ptice, kot sem že dejala, posebljene).

Dogajanje in književni liki

Dogodki se ponavljajo, starši skrbijo za otroke, dokler ne odrastejo, nato imajo otroci otroke, skrb za hrano je glavna tema v skoraj vseh poglavjih. Iskanje hrane se vedno uspešno zaključi, pozimi pa, ko je hrano težje najti, jim na pomoč priskočijo ljudje, z izdelavo krmilnic, in tako ptice oskrbijo s hrano. V zgodbah nastopata dva osrednja lika, to sta Katarina in Miha. Katarina živi v mestu, Miha pa na podeželski kmetiji. V vsakem poglavju se srečamo z različnimi vrstami ptic, vsaka od njih ima svojo zgodbo. Medtem ko se borijo za preživetje, bralec spoznava njihovo naravo in življenjske navade. Skupno vsem pticam je to, da so personificirane. Govorijo, čutijo in mislijo. V besedilu so tudi človeški liki in čisto vsi so predstavljeni kot pozitivni liki, predvsem naklonjeni pticam, saj jim mnogi pomagajo pri preživetju.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Kaja in njena družina

Kaja je deklica, katere starši se ločujejo. Hodi v drugi razred osnovne šole in ima bratca Matička. Kaja in Matiček po ločitvi staršev ostaneta z mamo, oče pa se odseli. Deklica gre skozi veliko procesov dojemanja novega življenja in marsičesa ne razume. Pri razumevanju njej nepoznanih okoliščin in čustev ji pomaga čudežni kamen, katerega sprašuje po nasvetih. Na pomoč priskočijo tudi stari starši, drugi otroci, na koncu pa celo starši sami.

Čas in prostor

Časovno je zgodba nesklenjena, čas teče linearno, gre za kronos. Vendarle se na koncu vzpostavi nek red, ki Kajo zopet povrne v običajno življenje, čeprav ne takšno, kot ga je bila vajena pred ločitvijo. Vse se odvija v urbanem okolju. Največkrat je Kaja doma, pri očku, v šoli in v kavarni. Kraji so opisani realistično, brez olepševanj.

Dogajanje in književni liki

Dogajanje in čas sta enodimenzionalna. Kaja se na začetku sooča z ločitvijo staršev, na koncu pa spozna, da sama stvari, ki so se zgodile med očetom in mamo, ne more spremeniti in da za njun razhod ni kriva ona, sčasoma se privadi na ločitev in na koncu zaupa kamnu, da njeno življenje postaja znosno. Konec je zato srečen, čeprav se zgodba

ne vrne v prvotno stanje, saj bi to pomenilo, da bi se v družino zopet preselil očka in bi vsi živeli srečno. Glavna protagonistka je torej Kaja. V zgodbi nastopajo tudi stari starši in mamina sestra Milka, nekateri drugi otroci in učiteljica. Kaja je deklica, ki se sooča s težavami, ki so nastale okoli nje. Težave ima pri tem, kako se kje obnašati, boji se, kaj reči, da ne bi povzročila dodatnih prepirov, skratka preživlja vse, kar otroka lahko doleti ob ločitvi staršev. Kadar Kaja premišljuje o svojem vedenju, o dogodkih okoli nje, ki jih ne razume, prosi kamenček, naj ji pomaga. S pomočjo čudežnega predmeta Kaja vsakodnevno razvozla neko uganko o zapletenih odnosih in čustvih, katerim je priča.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Zelišča male čarovnice

Nekega dne je na krošnjo drevesa priletela čarovnica Lenčka Hudir, ki se je rada poimenovala tudi baba Macafura. Takoj ko prične s čiščenjem luknje v krošnji, spozna mišjo družino, ki živi v koreninah drevesa in s katerimi se tudi hitro spoprijatelji. Najbolj se nanjo navežeta mišek Lolek in njegova mlajša sestra miška Lolika. Čarovnica Lenčka ju takoj pouči, da ni vse samo v čarovnijah ter da si lahko tudi s pomočjo poparkov ter drugih zvarikov naredimo zdravila iz rastlin, ki rastejo v naravi. Z njimi pomaga gozdnim živalim in tako si je pridobila njihovo naklonjenost. Občasno pa je čarovnica Lenčka odletela tudi v mesto, kjer je pomagala ljudem, ne da bi oni to sploh opazili. Dogajanje popestrijo tudi obisk čarovnice iz Gabrške ter povodnega moža iz Brebovščic.

Čas in prostor

Kraj je omejen na naravo (Škofjeloško pogorje, Poljanska dolina, Kamnik, vinograd), ki je prava zakladnica rastlin, iz katerih Lenčka lahko pripravlja zeliščne poparke. Kraj likom predstavlja varnost in jim nudi vse, kar potrebujejo, hkrati pa je opisan zelo realno. Čas v besedilu bi označila za brezčasen, posledično mitičen.

Dogajanje in književni liki

Glavni lik je mlada paličica čarovnica Lenčka, ki se iz neznanega kraja in iz neznanih razlogov preseli v krošnjo gozdnega drevesa. Lenčka ima čudežne sposobnosti, saj

lahko leti s pomočjo čudežne zobne krtačke, lahko čara, ter se prav tako lahko tudi sporazumeva z živalmi. Liki osebnosti ne nadgrajujejo, prav zato nikoli ne odrastejo (Lenčka pa je že od prej samostojna). Tudi mišek Lolek in miška Lola ter vse druge živali imajo čudežne sposobnosti, saj se lahko sporazumevajo med seboj ter imajo različne težave, pri katerih jim pomaga Lenčka. Dogajanje poteka linearno, saj so skozi pravljico po vrstnem redu opisani vsi letni časi. Zgodba se začne s pomladjo, poteka skozi poletje in jesen in nazadnje preide v zimo. Kljub temu pa je dogajanje v pravljicah brezčasno. Liki se ne starajo, se ne spreminjajo niti fizično niti psihično. Njihovo življenje je idilično.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Kaj se komu sanja

Delo sestavlja dvajset kratkih pravljic, v katerih nastopajo živali in predmeti, s katerimi se srečujemo v vsakodnevnem življenju. Zgodba se začne s Petrovimi sanjami, ki so na začetku prijetne, proti jutru pa postanejo neprijetne. Med tem časom, ko Peter sanja, tudi ostali liki doživljajo dvodelne sanje. Zgodba se konča tako, da se Peter prebudi in potolaži sestrico, ta neha jokati, mama pa potolaži njega, češ da le on to zna, ker je njen bratec.

Čas in prostor

Čas v teh delih je dvodelen, saj prehaja iz realnega v mitični, kjer Peter kot glavni junak in vsi Petrovi predmeti sanjajo lepe, prijetne sanje ter grde, strašljive in neprijetne sanje, nato pa se vsi spet vrnejo v realnost. Prostor je opisan realno, okvirna pripoved se odvija v osrčju Zelene doline, natančneje v hiši oziroma sobi Petra, tudi sanje stvari se odvijajo na Petrovem domu. Gre za realen kraj, kjer liki niso dejansko ogroženi, čeprav je v nekaterih primerih slutiti ogroženost, je ta le začasna, na koncu se harmonija zopet vzpostavi.

Dogajanje in književni liki

Glavna književna oseba je Peter, ki si silno želi preživeti več časa z mamo, ta pa mora popravljati zvezke, saj je učiteljica. Ob teh dveh ljudeh, s katerima se srečamo v prvem poglavju, se pojavijo psiček Mufi in koza Liza, zlata ribica Arabela pa tudi Petrova

preproga, tovornjak OM 145, dve rokavici, moder šal, smučke, kapa s cofom, toplomer, zobne krtačke, vezalke, hlače, rdeči škornji, rumena pelerina, majhen ključek in plavutka. Zadnja pravljica nas spet postavi v Petrovo sobo, kjer se zbudi ob košarici drobne sestrice. Vsi naštetih predmeti ponoči sanjajo v Petrovi sobi. Izjema je le Petrova postelja. Ta mora ponoči delati in nadzorovati dogajanje v sobi, zato lahko sanja le podnevi. Sanje (torej dogodki) se med seboj razlikujejo, vsem pa je skupno to, da stvari sanjajo tisto, kar je v resnici njihova funkcija (toplomer meri vročino, rokavice, ki boksajo itd.). Čeprav imajo stvari nadnaravne sposobnosti, so torej še vedno omejene na določeno dogajanje.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Težave in sporočila psička Pafija

S Pafijem se srečamo, ko ga kmet prinese na kmetijo. Naklonjenost ostalih živali si pridobi šele, ko prepreči krajo dveh teličkov iz hleva. Preko celotne zgodbe se Pafi sooča z novim okoljem in premleva o svojem značaju ter o tem, kaj je v življenju zares pomembno.

Čas in prostor

Dogajanje se začne v zgodnji jeseni, saj gospe Roziki kmet pripelje drva. Nato sledi zima, saj se živali skrijejo v zaprt prostor, kjer se zgodi ključno dejanje. Čas je torej merljiv s koledarjem. Prostor je razdeljen na mestno okolje, ki je Pafiju pomenilo ugodje, razkošje in temu primerno vedenje. Večji del pa se odvija na kmetiji, na dvorišču, v hlevu. To je prostor, kjer se lisasti pes uči prilagajanja, spoznavanja in kjer lahko pokaže svojo moč (odgnati vsiljivce), s katero se prikupi ostalim likom. Prostor je opisan zelo realno, z vdorom vsiljivcev se varnost na kmetiji nekoliko zamaje, a Pafi prepreči katastrofo, tako se zgodba povrne v prvotno harmoničnost.

Dogajanje in književni liki

Glavni protagonist je psiček Pafi, ki se preko celotne zgodbe sooča s problemom, da bi bil sprejet v novo družbo. Svojo osebnost izpopolni, in ko se izkaže kot koristen in lojalen novi družbi, ga ta tudi sprejme. Glavno dogajanje je torej prilagajanje protagonista v novo družbo.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Palčki na Smovskem Griču

Besedilo *Palčki na Smovskem Griču* v celoti obsega šestnajst krajših zgodb, v katerih kot glavni književni lik nastopa lunina živalca.

Lunina živalca pade z Lune. Medtem ko išče nov dom, pomaga mnogim živalim. Med prigodami začuti, da je okolica ne sprejme, zato si zaželi nazaj na Luno. Ko to ugotovijo ostali, se zamislijo nad njeno dobroto in sklenejo, da ji bodo pomagali narediti dom na Zemlji. Lunina živalca na koncu začuti pripadnost k družbi, zato Smovskega Griča ne zapusti.

Čas in prostor

Prostor je omejen, gre za naravo, Kovačeva ga poimenuje (Smovski Grič), ta zajema gozd z drevesnimi koreninami, globok vodni tolmun, mlin, cvetoči travnik in votlino. Omenjen je še drugi dom, to je Luna, od koder prihaja lunina živalca, a se mu odreče, saj čuti, da je Smovski Grič njen novi dom. Opisani kraji so idilični. Dogajalni čas se razpenja od poznega poletja oziroma jeseni, ko začnejo rasti gobe, preko zime, ko sneg prekrije naravo, do pomladi, ko cvetijo travniške rastline in zacvetijo češnje, do kresnega časa, pa spet do jeseni, ko se Smovski Grič zavije v megleno kopreno in lešniki bogato obrodijo, zgodba se zaključi s praznovanjem (okrašena smrečica, darila) in občutkom sreče. Čeprav se dogodki nizajo zaporedno, je značilnost časa ta, da je brezčasen, živali in palčki so nesmrtna bitja, ki si sicer ustvarjajo družine in imajo potomce, nihče pa ne umre, idiličnost njihovega življenja se s koncem pravljice ne konča. Zato je čas mitičen.

Dogajanje in književni liki

Lunina živalca je povezovalni lik, ki je vse do prihoda na Smovski Grič živela na Luni. Je mila živalca z velikimi modrimi očmi in svileno pentljico na repu. Vsem je na razpolago, vsem pomaga, vse tolaži, toda nanjo vsi pozabijo. V *Palčkih na Smovskem Griču* so liki palčki, škрати in majhne gozdne živali. Tudi vsi ti liki so personificirani, kar pomeni, da v vsakem liku najdemo lastnosti ljudi (tekmovalnost, škodoželjnost, prijaznost, hudobijo, ljubezen do alkohola, zaljubljenost, ponos, ljubosumje, grožnje,

razkošje, navdušenje nad lepoto narave, učenje, lenobo, domotožje, skrb, sočutje za druge). Gre za avtonomno mikro družbo, v katero kasneje vstopi tudi lunina živalca, na koncu pa del nje postane tudi sama. Dogajanje se odvija po kronološkem zaporedju in zgodba se zaključi s srečnem koncem, saj Lunina živalca začuti, da je Smovski Grič njen dom.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je vsevedni, tretjeosebni.

4.2 Analiza besedil, v katerih je poudarjena pedagoško-didaktična funkcija

V tem podpoglavju sem analizirala besedila, v katerih je izrazita didaktična funkcija. To so: *Vesoljsko jajce ali $1 + 1 = 5$* , *O krokodilih putkah in miselnih igrach*, *Zgodbe od A do Ž*, *V mestu*, *Slovarček tujk*.

Vesoljsko jajce ali $1 + 1 = 5$

V delu je izrazito viden pedagoški slog, saj je poleg glavnega besedila, ki ga sestavljajo večinoma dialogi, v ospredju način pomnjenja in pristopi k učenju različnih snovi. Avtorica izpostavi različne metode učenja, od miselnih vzorcev, izpisovanja ključnih besed do hitrega branja in računanja. Vendar pa znanost (razlaganje nekaterih naravnih pojavov) dopolnjuje s pomenom čustvene percepcije posameznika. Prav tako kot je pomembno, da si liki širijo obzorje, je pomembno, da zaznavajo svoja čutila in jih uporabljajo. Besedilo je razdeljeno na poglavja, ki se vsebinsko nadaljujejo in šele skupaj dobijo pomen, zato ga bom analizirala na podlagi celote in ne po poglavjih.

Okvirna zgodba govori o dveh krokodilih, o Mojmirju in Vladimirju. Oba živita v eni izmed ograd v živalskem vrtu, ko se jima na lepem pridruži modra kokoš iz vesolja, po imenu Modra kokoška, ki kasneje izvali še jajce. Skupaj preživijo celo leto, od pomladi do novega leta. Vesoljsko jajce, Mufko, ki ga izleže modra kokoška, se pridno uči in je hkrati nebogljen, rado se družijo s Cofkom (to je opica iz sosednje kletke). Ko se Mufko in Cofko naučita dovolj, sta pripravljena na raziskovanje sveta. Modra kokoška in Mojmir prav tako odpotujeta v širni svet, v ogradi ostane le Vladimir, ki mu ne bo dolgčas, saj ima zanimivo delo, a bo prijatelje vseeno pogrešal. Tako se zgodba zaključi z razhodom prijateljev, točno ob novem letu.

Čas in prostor

Iz opisa okolice izvemo, da se zgodba odvija izključno v eni izmed ograd ljubljanskega živalskega vrta. Kraj je opisan realno. Omenjeni so tudi nekateri kraji po svetu, kamor bi posamezni liki radi odpotovali. Stvarnost prostora v tem delu se dopolnjuje s temo in sporočilom besedila, ki sta prav tako zelo stvarna, zato zgodba deluje prepričljivo, kar je ključnega pomena za posebno pedagoško-didaktično zvrst. Čas je v začetku mitičen, s prihodom Modre putke se spremeni v linearen, kar pomeni, da so dogodki časovno določeni (od pomladi do novega leta) in se vrstijo zapovrstjo. Ko pa ob novem letu zapustijo gnezdo, se čas zopet vrne v mitičen, zopet vlada brezčasje, zgodba se tako vrne na začetek, le da v ogradi ni več obeh krokodilov, ostane le še Vladimir.

Dogajanje in književni liki

Zgodba se prične, ko v živalski vrt nekega dne prileti Modra kokoška in zmoti mirno življenje dveh krokodilov. Glavno dogajanje zgodbe je učenje in pripravljanje literarnih likov na odhod od doma. Z znanjem se liki osamosvojijo in so pripravljeni zaživeti po svoje. V delu se prepletata didaktična prvina (kako se učinkovito učiti) in zgodba o odraščanju petelinčka ter vseh likov okoli njega. Vladimir (razumski lik) in Mojmir (čustveni lik) sta si karakterno zelo različna lika. Oba sta samostojna, samozadostna lika. Modra kokoška se izkaže v vlogi matere, nenehno jo skrbi za svoje jajce, iz katerega se izleže Mufko. Mufko in njegov prijatelj Cofko sta še mladiča, katerih glavna naloga je ta, da se učita. Ko sta dovolj izobrazena, tudi odrasteta, saj tako kot odrasli zapustita svoj primarni dom.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

O krokodilih putkah in miselnih igrach

Besedilo je zelo podobno že analiziranemu delu *Vesoljsko jajce ali $1 + 1 = 5$* . Gre za besedilo, v katerem je v ospredju didaktični pristop. Delo bralcu (otroku) pomaga pri učnih navadah, poleg tega ima tudi humorno obarvano zgodbo, v kateri nastopajo živalski liki.

Krokodila Mojmirja ulovijo v Afriki in ga pripeljejo v ljubljanski živalski vrt. Mojmir sklene, da se bo naučil vsega, potem pa bo živalski vrt zapustil. Med branjem knjig iz

knjižnice se v njegovi kletki znajde tudi modra kokoška, ki zvali še dva petelinčka. Petelinčka sčasoma odraščata, Mojmir pa jima pomaga pri izobraževanju. Skupaj se učijo pomena ključnih besed in risanja miselnih vzorcev. Ko pride pomlad, Mojmir ugotovi, da se je naučil že vsega, zato zapusti živalski vrt in postane navaden krokodil, prav tako zapustita živalski vrt petelinčka in gospodujeta vsak svojemu dvorišču.

Čas in prostor

Dogajanje je postavljeno v živalski vrt, večina se odvija v čudežni kletki krokodila Mojmira, o kateri ne izvemo dosti, a likom služi kot varno zatočišče pred zunanjim svetom. V njihovih zgodbicah je mogoče razbrati, da gre za urbano okolje, skozi katero teče reka Ljubljanica, torej gre za Ljubljano, omenjena je tudi Nemčija, kjer naj bi volk obogatel. Celotno dogajanje je brezčasno, z izjemo podatka, da je krokodil živel v reki Nil do sedmega leta starosti, kar je edini stvarni podatek, ki pa ga ravno tako ne moremo uporabiti v analizi časa. Ker ima krokodil »nadnaravne« sposobnosti, gre za imaginarni lik, postavljen v realno okolico živalskega vrta z značilnostmi urbanizma – knjižnica. Celotno dogajanje se odvija linearno. Vsak zaključek zgodbe nakazuje naslednjo zgodbo. Razbrati je tudi to, da se postavljanje ugank krokodila Mojmira ter domišljajska potovanja dogajajo več dni zapored, sicer pa čas ni nikjer jasno definiran, tako da dogajanja lahko označimo za brezčasna.

Dogajanje in književni liki

Vsi liki imajo človeške sposobnosti, kot so govorjenje, branje, izobraževanje in presojanje. Omenjene lastnosti pripadajo krokodilu Mojmirju, modri kokoški pa tudi mladima piščančkoma, Mufku in Cufku. Kokoška predstavlja odrasel lik, ima materinski čut. Mufko in Cufko predstavljata otroka, začneta se učiti in sta tudi radovedna. Zgodba vsebuje tudi človeški lik, to je čuvaj živalskega vrta. Glavni lik je krokodil Mojmir. Lik je od samega začetka že odrasla žival, ki je sposobna skrbeti sama zase, in tako avtonomno preživeti v divjini. Ko pa je pripeljana v ujetništvo, je prav tako sposobna presoditi, kaj je zanj najbolje, in podati sklep o svoji prihodnosti. Ko spozna, da se je naučil že vsega, gre zopet v Afriko, kjer izgubi »nadnaravne« sposobnosti in zaživi kot normalen krokodil. Prav tako je mogoče sklepati za Mufka in Cufka, saj tudi onadva zapustita čudežno kletko ter odideta vsak na svoj vrt, kjer samo še kikirikata. Liki se torej vrnejo na izhodiščno točko, glede na njihov izvor, in opravljajo vnaprej določeno funkcijo (ne postanejo znanstveniki, zdravniki, vsevedi ipd., ostanejo le

petelinčki, ki kikirikajo, in krokodil, ki plava po Nilu). Glavno dogajanje je izobraževanje likov. Celotno dogajanje povzema časovno linearnost od rojstva do odraščanja. Čas je mogoče dojemati kot brezčasen, saj ko vsi liki odrastejo ali spoznajo vse, kar je mogoče, živijo nadaljnje življenje v sreči, ki ni omejena s časom ali letnimi časi.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni, vendar so v ospredju dialogi, zato pripovedovalčeva vloga ne pride do izraza.

Zgodbe od A do Ž

Delo zajema dvajset zgodb. V ospredju so črke, ki otrokom predstavljajo težave pri branju (*z-zgodba, s-zgodba, s-z zgodba, b-zgodba, d-zgodba, d-b zgodba, p-zgodba, g-zgodba, p-g zgodba, a-zgodba, e-zgodba, a-e zgodba, o-zgodba, o-a zgodba, m-zgodba, n-zgodba, m-n zgodba, z-ž zgodba, c-č zgodba, s-š zgodba*). Besedilo sem zato opredelila kot delo, katerega namen je otrokom pomagati pri bralnih težavah, v njem je poudarjena didaktičnost. Ob koncu vsake zgodbe je navedena še vaja, ki bralcu omogoča dodatno utrjevanje posamezne črke (tiste, ki je v besedilu poudarjena).

Prvi del

Čas in prostor

Prostor v zgodbicah je večinoma gozd, vsekakor je v ospredju narava (travniki, gozd, rob trate, prostor tik ob vodi, v gorah, v grapi, v Afriki, v zasneženi pokrajini, na otoku, v mestecu ob morju). Kraji so izolirani, vsaka zgodbica ima le en kraj dogajanja. Prostor likom predstavlja varnost. Opisan je zelo realno. Čas zgodbe je nelinearen, mitičen. Književno dogajanje predstavlja mirno življenje, ki je v tesnem sožitju z naravo, prav tako je predstavljeno zadovoljno življenje vseh junakov.

Dogajanje in književni liki

Liki so v večini primerov živali, kot so: zajec Zelenko, srna Sonja, svizec Svetozar, detel Rado, bober Ljubo, paglavec, paglavka, tiger Goro, raca, pujssek Pepček, oven, muca, slon, noj, žabec Zdravko, žaba Živa in poštar Jože. V dveh zgodbicah se raci pridruži še južno sadje (ananas, banana), ovci pa puhasti oblaček. V eni izmed zgodbic

se pojavi tudi Eskim Erik, ki pa mu pisateljica ob bok postavi severnega jelena. Liki stagnirajo na prvotnih izkušnjah, z novostmi se ne nadgrajujejo. Živijo v mikro družbi, ki je neodvisna od ostalega sveta. Dogajanje se odvija kjerkoli v naravi, v naravnem okolju, v katerem živijo vse predstavljene živali. Prav tako je dogajanje postavljeno v različne letne čase, ki pa niso zapisani, ampak jih bralec razbere iz same zgodbe (ko zasijejo kresnice, ko poganja glog, vroči avgust, megleni večer, opoldansko morje z oseko, v mesecu maju itd.). Dogajanje se vrti okoli enega dogodka, ta dogodek je zelo kratek in razplet je vedno pozitiven.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Drugi del

V sklopu *Zgodb od A do Ž* so tudi tri močeradje zgodbe (*Kako je Mili Mali ujel svoj prvi plen*, *Kako je Mili Mali postal krokodil* in *Kako je Mili Mali študiral za opico*).

V besedilu srečamo nepopolno močeradjo družino, kjer se mama močeradka trudi, da bi čim bolj vzgojila svojo hčerko in najmlajšega sinčka. Slednjega mora tudi naučiti hoditi. Oče se je družine in obveznosti v njej naveličal, vse breme je prevalil na mamo močeradko. V drugi zgodbi se ob sinčku močeradku pojavi ptica pastirica. Mlado živalico izziva do take mere, da se nauči hoditi kot krokodil. Študij hoje je dolg in naporen, toda močeradku prinese slavo. Doktor Kazimir močeradka tako opiše, da postane naddoktor znanosti. Ko je Mili Mali prišel v živalski vrt, je spoznal krokodiljo družino, ki je živela ob opičji kletki. Po prepiru z opicami, ki so trdile, da so bolj imenitne, kot plazilci, ker hodijo pokončno, se je močeradek postavil pokonci in pričel hoditi po dveh nogah.

Čas in prostor

Dogajanje se začne z »Nekoč, takole pred kakšnimi štirinajstimi dnevi ...«. Dogodki si sledijo linearno, vendar se na koncu zgodbe znajdemo v nemerljivem času, saj naj bi močeradek še vedno živel v enem izmed živalskih vrtov. Čas je torej mitičen, saj ga ne moremo natančno definirati, konec pa je brezčasen. Dogajalni prostor je narava (pod Polšnikom v Dolinškovem laz) in kletka krokodilov v živalskem vrtu. Vsi kraji so opisani realistično.

Dogajanje in književni liki

Glavni liki so trije močeradi (mama močeradka, hči močeradica, mili mali močeradek) in dva krokodila (ata krokodil, sinko krokodilko). Ob teh nastopata še ptica pastirica in opice. Nedvomno obe živalski družini spominjata na družine ljudi, na odnose med ljudmi, na obnašanje, na pridnost, na trmo, na odgovornost, vztrajnost, prepiranje, željo po uspehu, samodokazovanje, spodbujanje in tako dalje. Močeradek, kot eden izmed glavnih protagonistov, doživi osebni razvoj. Avtorica bralcu sporoča, da se s trdom in učenjem doseže marsikaj.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

V mestu

Besedilo ima poleg glavne zgodbe tudi didaktično funkcijo, in sicer želi bralcu predstaviti mesto. Poleg številnih ilustracij so v knjigi tudi posebni okvirji, v katerih je objektivno opisana neka značilnost mesta (lahko gre za stavbo, spomenik, prevozno sredstvo, predmet ipd.).

Avtorica prikaže potovanje dveh kavk, ki spoznavata mesto. Na celodnevem izletu si ogledata vse večje stavbe (opera, veleblagovnica, knjižnica itd.), tržnico, spoznata nevarnost prometa, peljeta se celo z dvigalom in avtobusom.

Čas in prostor

Zgodba se vrti okoli dveh kavk, ki spoznavata mesto. Dogodki se odvijajo linearno, tudi njun izlet traja en dan, do večera se namreč kavki že vrmeta domov. Kavki medtem spoznata vse znamenitosti mesta. Časovno gledano bi lahko rekli, da gre za mitični čas, saj se dogodki ponavljajo (nenehna potovanja, prehranjevanje), lika sta kolektivna in kraj daje vtis sreče ter izobilja.

Dogajanje in književni liki

V besedilu sta glavni protagonistki personificirani kavki oziroma kavkeža, kot ju poimenuje Kovačeva. Gugi in Maki razumeta ljudi, znata brati in do nekaterih zaključkov prideta z logičnim sklepanjem. Dokler ne prideta v mesto, ju ni ničesar strah, ob prihodu v mesto, pa kmalu spoznata njegove pasti (promet). Vendar ju strah kmalu mine, saj se skupaj z golobom, ki jih pouči o prometu, odpravijo na tržnico po

hrano. Prostor je opisan kot zelo zanimiv in raznolik kraj, kjer lahko vsakdo najde nekaj zase. Ne primanjkuje niti hrane, ki jo kavki lahko dobijo na vsakem vogalu. Edina stvar, pri kateri morata biti kavki previdni, je promet, le avtomobili in druga prevozna sredstva predstavljajo nevarnost. Kavki se na koncu dneva odpravijo domov (na rob mesta) z lepimi spomini. Čisto na koncu pa avtorica doda, da je Gugi nekoč vprašal izvoljeno kavko, kje bi rada živela, doda še, da nihče ne ve, kaj je kavka odgovorila, da pa se v mestu še danes lahko opazi kavke. V besedilu so omenjeni tudi človeški liki in golob Ignac. Ljudje so predstavljeni povsem vsakdanje, veliko ljudi ima pripisan poklic. Ignac pa je prav tako personificiran lik, kot sta kavki.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Slovarček tujk

Slovarček tujk je besedilo, ki ni primerno za analizo in kategoriziranje po Marii Nikolajevi. Delo je namenjeno mlajšim bralcem, da bi bolje razumeli nekatere izraze, ki se ne uporabljajo pogosto, pa so vendarle prisotni v pogovoru ali v literaturi. Gre za besede, kot so na primer debata, idila, privilegij in tako naprej. Vsaka beseda ima tri različne razlage in tri sličice (ilustracije Marjana Mančka). Vsaka sličica ima torej svojo razlago, ki je dolga približno pet povedi. Ker razlaga ni dovolj dolga in nima pravih zapletov in ostalih delov, ki so značilni za zgodbe, jih ne morem analizirati tako, kot sem analizirala ostala dela Polonce Kovač.

4.3 Analiza besedil za najstnike

V ta sklop besedil spadajo *Urške so brez napake*, *Špelce*, *Andrejev ni nikoli preveč*. To so dela, ki so namenjena mladostnikom oziroma najstnikom. Dela so zahtevnejša in od bralca pričakujejo več razumevanja. Dela sem analizirala in kategorizirala v enem delu (ne po poglavjih), saj se mi je zdel ta način za takšen tip besedil najprimernejši.

Urške so brez napake

Gre za realistično mladinsko besedilo, v katerem je glavna protagonistka Urška. Urška je osnovnošolka, ki se ukvarja z najstniškimi problemi. Pripoved se vrti okoli dogajanja

v šoli, prepiranj s prijateljicami, obšolskih dejavnosti, proslav, praznovanj rojstnih dni in spoznavanj realnega sveta. Pripoved je razdeljena na več samostojnih poglavij, ki skupaj tvorijo celovito zgodbo. Glavna tema besedila je Urškino odraščanje in pogled na družbo, v kateri živi.

Čas in prostor

Zgodba je postavljena v čas, ko so aktualni pionirčki in se odvijajo proslave v čast partizanom. Urška je na preteklost in kulturo ponosna. Enotnost in bratstvo na začetku doživlja kot nekaj neomajnega, čuti, da je del skupnosti (razreda in sveta), katere atribut je povezanost in požrtvovalnost. Na koncu pa Urška ugotovi, da ljudje niso tako zagreti za takšno požrtvovalnost, kot jo čuti ona. Pojmovanje časa po Marii Nikolajevi je sledeč dogodkom linearno. Včasih se v zgodbi pojavi pogled v preteklost, kot primer lahko navedem, kako je Urška praznovala novo leto, ko je bila sama, vendar se avtorica retrospektive ne poslužuje velikokrat, tudi kadar je, je opisana zelo na kratko. O večplastnosti časa in dogajanja torej ne moremo govoriti. Dogodki so nanizani po kronološkem redu, kar pomeni, da se zgodba prične odvijati z začetkom šolskega leta, konča pa se proti koncu naslednjega šolskega leta (gre torej za dve šolski leti), v katerih Urška spozna realnost sveta in tudi odraste. Zgodba se zaključi z disharmonijo in dejstvom, da je nekaj izginilo in se ne bo več vrnilo. Vse se dogaja okoli Ljubljane, reke, ki simbolično odplakne robec v neznanost, prav tako se je Urška podala v nov svet, za seboj pa je pustila prepričanje v idiličen svet, kateremu vladajo odrasli. Kraj dogajanja je izjemoma Ljubljana (urbano okolje), le šola v naravi se odvíja izven Ljubljane in na končni izlet so se odpravili v naravo, natančneje na Gorenjsko, na Šobec, vendar narava ni posebno popisana. Večji del dogajanja se odvíja v Ljubljani, na Urškinem domu, osnovni šoli in na poti v njeno šolo.

Dogajanje in književni liki

Glavna protagonistka je Urška P. To je osnovnošolska najstnica, ki kritično spremlja dogajanje okoli sebe in nikakor ne pusti, da bi o njeni usodi odločali drugi. Prizadeva si za pravičnost, žensko enakopravnost in se niti pod razno ne želi podrediti nikomur. Urška je zelo samoiniciativna in za razliko od ostalih sošolk in sošolcev ni podvržena vplivom mode in stereotipov, ki jih narekuje tedanji čas. Ostali Urškini sošolci so prikazani kot Urški nedorasli, nekatere deklice se ukvarjajo samo s sedežnim redom v razredu, druge s fanti, tretjim je mar le za ocene, prav tako se izkažejo fantje, ki so

omejeni v razmišljanju. Prijateljico najde v na videz nepopolni deklici Teji (z deformirano roko), saj je edina, ki se upira nemoralam in razmišlja podobno kot ona. Na začetku misli, da se nemoralnost pojavi samo pri najstnikih, v zadnjem poglavju pa uvidi, da tudi svet odraslih, kateremu je prej brezpogojno zaupala, ni vedno moralen in brez napak. Urška se skozi pripoved nauči, da je svet nepopoln, da se nekatere stvari zgodijo kljub prizadevanju, da se ne bi, in da je na svetu veliko nepravilnosti in napak. V zadnjem sklepnem poglavju avtorica naznani Urškin prehod v odraslost, saj poleg odkritja, kakšen je svet okoli nje, spozna tudi napake na sebi, do tega spoznanja pride tako. V enem izmed poglavij se avtorica dotakne tudi teme minljivosti. Urška se tako zave, da z odraščanjem enkrat doseže tudi točko, ko se ljudje poslovijo od tega sveta. Ob tej misli jo spreleti žalost in misel, da bo nekoč izgubila mamo, je zanjo tako presunljiva, da mami ob dnevu žena kupi darilo.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

Andrejev ni nikoli preveč

V realistični pripovedi *Andrejev ni nikoli preveč* se avtorica loteva teme iz sodobnega življenja šolarjev in najstnikov obeh spolov, čeprav so v ospredju fantje. Vsi obiskujejo 6. a in od dvanajstih dečkov jih je kar sedem Andrejev. Da bi vedeli, o kom govorijo, si dajo različne vzdevke (Zek, Macola, Muhca, Kobi, Pleča, Škeri, Čenč). Seveda se fantovski družini pridružijo še hišnik Čilenec, profesorica biologije Škriga, profesor latinščine Zenfek. Fantje postanejo med šolskim letom pravi prijatelji, trije med njimi (Macola, Muhca in Zek) pa preživijo skupaj tudi poletne počitnice. Doživijo in preživijo veliko prijetnih dogodkov, kar še okrepi njihovo prijateljstvo.

Čas in prostor

Čas poteka od prvih šolskih dni, preko brezskrbnih poletnih počitniških dni, ki se iztekajo, kajti novo šolsko leto, ko bodo fantje postali sedmošolci, se že nezadržno bliža. Čas v zgodbi bi lahko označila za linearen. Dogajalni prostor je različen. Zajema tako podeželje kot tudi urbano okolje. Vsak književni lik ima prostor, ki mu je bolj pri srcu. Večina dogajanja pa se odvija v šoli, kjer se protagonisti največ družijo.

Dogajanje in književni liki

Med vsemi liki so najbolj izpostavljeni Muhca, Zek in Macola. Slednji se namreč pojavi na šoli in prevzame vodilno vlogo v razredu. Tako je pripravljen pomagati vsakomur (pri popravilu motorja, učenju idr.). Ne sledi množici, temveč naredi, kar misli, da je prav. Prav tako spremlja prijatelja do kmetije, do tabornikov in vse do Blejskega jezera. Je prijatelj v pravem pomenu besede, saj se trudi razumeti vsakogar. Poseže v dogajanje med kodrom in volčjakom, tako dokaže, da je razsoden in da mu nasilje ni pri srcu. Muhca je zelo pozoren na dogajanje okrog sebe, sliši tudi glasove živali, ki jih drugi radi preslišijo. Je iskren. Zek je zaljubljen v naravo, v živali in življenje na kmetih. Sklene, da bo vse to del njegovega življenja. Liki dokončno ne odrastejo, saj spremljamo samo del njihovega odraščanja, vsekakor pa izgrajujejo svojo identiteto. Dogajanje ni omejeno le na en kraj ali določeno temo. Fantje se znajdejo v veliko različnih situacijah, ki se dogajajo bodisi v šoli bodisi na podeželju.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je vsevedni, tretjeosebni.

Špelce

V besedilu spoznamo zgodbo treh deklet, ki so živela v različnih časovnih obdobjih. Besedilo je razdeljeno na poglavja, ki zajemajo določeno temo, v vsakem poglavju avtorica opiše zgodbe vsakega dekleta posebej. Časovno gledano se mladinsko besedilo odvija na treh ravneh. Že v uvodnem poglavju najprej srečamo deklico Zofi, ki se rodi leta 1905, leta 1939 se rodi Lenka in 1964. se rodi še Barbka. V uvodu nas avtorica seznani z dogodki in značilnostmi posameznega obdobja, nadaljnja poglavja pa delujejo kot primerjava časovnih obdobj, v katerih nastopajo omenjene deklice.

Čas in prostor

Prostor je opisan realistično, z značilnostmi časa, v katerem liki živijo. Kot primer lahko navedem, da je v času Zofi hiša bolj skromno opremljena, dvorišče, kurnik ipd., v času Lenke dobimo opis zaklonišča, saj se dogajanje odvija v času druge svetovne vojne, v času Barbkinega otroštva starši preurejajo stanovanje, dobijo nove stenske tapete in tako dalje. Kot sem že omenila, so glavne tri protagonistke Zofi, Lenka in Barbka. Že v uvodu spoznamo, da se je Zofi rodila najprej, nato se je Zofi rodila Lenka in Barbka se

je rodila Lenki, torej spremljamo družino, vendar le trenutke iz obdobja njihovega otroštva. Vsem dekletom je skupna osebnostna narava, saj so vse srčne, občutljive za krivice in sočutne do ljudi in živali. Vse hrepenijo po manjših stvareh, ki pa se, glede na čas, razlikujejo. Medtem ko si Zofi želi drsalke, jih Lenka dobi že kot darilo, Barbka pa jih dobi takrat, ko je bila še tako majhna, da so jo morali držati za roke. Čas se je v treh generacijah zelo spremenil, kar pomeni, da liki stremijo k različnim stvarem. V času meščanstva si je Zofi želela materialno skromnejše stvari kot nazadnje rojena Barbka. Bistvo vseh deklet pa je ostalo enako. Dekleta odlikujejo sposobnost lastnega razmišljanja, želje po izobrazbi in samoiniciativnost. Dekleta so si med seboj tako podobna, da bi včasih lahko kar poenotili vse tri v en lik, na različnost nas opomni čas, ki ločuje tri dekleta s tremi različnimi obdobji (meščanstvo, obdobje med vojno in sedemdeseta leta dvajsetega stoletja). Starši so prikazani kot zelo razumevajoči, strpni in skrbni. Čas je zaradi poteka dogodkov linearen. Prav tako na linearnost nakazuje dejstvo, da so dogodki, ki jih doživljajo protagonistke, stvarni.

Dogajanje in književni liki

Zofi, Lenka in Barbka živijo v Ljubljani. Opis mesta ustreza časovnemu obdobju, v katerem se odvija dogajanje. Opisane so ulice, hiše in celo prostori v hiši. Omenjeni so še nekateri drugi kraji, tako slovenski kot tudi tuji (Bled, Madona di Campiglio, Globodol, Trst itd.). Večina dogajanja se odvija v urbanem okolju, avtorica pa ne izključuje narave, saj v naravni prostor postavi kar nekaj poglavij, predvsem tista poglavja, ki opisujejo počitnice in preživljanje prostega časa. Dogajanje je večplastno. Zofijino otroštvo zajema dogodke, ki so bili značilni za meščansko obdobje. Opisan je tek za vozom, prepovedan obisk kina za dekleta, potepanje po mestu, ki je do tedaj bolj podobno podeželju. V Lenkinem otroštvu so v ospredju dogajanja, ki so povezana z vojno, omenjeno je tudi njeno šibko zdravje in pomanjkanje hrane, katere se lik ne zaveda popolnoma. Barbkino otroštvo je veliko bolj brezskrbno. V besedilu se dekleta soočijo z različnimi nevarnostmi in krutostjo (celo smrt konjev), ki jo pustijo tako vojna kot posamezniki. Dogajanje je lahko tudi kruto, opisano zelo realistično, brez olepšav, v središču vsakega pa je ena izmed protagonistk.

Pripovedovalec

Pripovedovalec je tretjeosebni, vsevedni.

5 TIPOLOGIJA

V tem poglavju sem se osredotočila na tipologijo posameznih del Polonce Kovač. Tako kot v poglavju o analizi mladinskih del, sem tudi v tem poglavju dela razdelila v tri podpoglavja. Dela sem uvrstila v tipe in to tudi utemeljila. Na koncu poglavja sem dodala še tabelo, ki zajema glavne značilnosti elementov pripovedi posameznega dela in tip.

Pripovedovalec je v vseh besedilih tretjeosebni, vsevedni, zato tega podatka v nadaljevanju ne bom navajala.

5.1 Tipologija del za najmlajše

Jakec in stric hladilnik

Besedilo označujem kot mešanico utopije in karnevala. Na utopijo kažejo značilnosti književnih likov (s čudežnimi lastnostmi) in pripovedovalec. Prostor ni tipično utopičen, saj je protagonistu predvsem naraven, dobro poznan kraj. Časovna dvodimenzionalnost in vzpostavitev prvotnega reda so značilnosti karnevala.

Deževen dan je krasen dan

Besedilo ima največ značilnosti utopije: liki (s čudežnimi sposobnostmi), pripovedovalec in harmoničnost. Čas pa je bolj zapleten kot pri navadni utopiji. Zato menim, da gre v tem primeru za kršitev utopije s strani dogajanja, ki za kratek čas postavi idilo na kocko, predvsem pa na kršitev utopije spominja časovna dvojna linija. Zdi se, kot bi čez dan Jakec in Nika živela v imaginarnem svetu, zvečer pa, ko se vrnejo starši, se zopet vrne v linearni čas. To je sicer značilnost karnevala, zato bi bilo nepravilno besedilo označiti le kot utopijo, še vedno pa ima največ značilnosti utopije.

Stric hladilnik, boben sreče in kanarček

Besedilo bi na podlagi značilnosti tipologije po Marii Nikolajevi označila za preplet utopije in karnevala. Čas je dvodimenzionalen. Prične se z linearnim časom, sledi prehod v mitični, na koncu zgodbe pa se zopet vrne v linearen čas. To je značilnost karnevala. Celotnega dela pa ne morem označiti za karneval, saj je kraj vedno realističen in enodimenzionalen, njegova funkcija se ne spremeni glede na prehajanje časa. Literarna lika sta posebljen hladilnik in otrok Nikica, za katero hladilnik skrbi.

Nikica je odvisna od odrasle »osebe« in se preko celotne zgodbe ne nauči ničesar, kar je značilnost utopičnih likov. Dogajanje se odvija linearno, poudarjena je otrokova varnost in pomen hrane (Nikica in Lojze se zjutraj najprej odpravita po kruh), pomanjkanja ali drugih ogrožujočih nevarnosti zato ne občutita, kar je značilnost utopije.

Kresnica podnevnica

Glede na dvodimenzionalnost časa, dogajanja in posledično tudi kraja (doma, »tam« in zopet nazaj) bi lahko besedilo opredelila kot kršen karneval. Noč, ki Pobu predstavlja dom, je varen kraj, iz katerega se Pob odpravi poln navdušenja, da bi videl lepoto dneva. Za varljivimi mavričnimi barvami dneva pa se kmalu pojavijo skrite nevarnosti, na katere kresnica ni bila pripravljena. Pob si želi domov, želi si noč, kjer bi se zopet počutil varnega. Ko preстане preizkušnjo, kjer nesebično pomaga in se izkaže kot junak, je zopet pripravljen na povratek domov. Ker je Pob edina glavna oseba, ne moremo govoriti o skupinskem protagonistu, kar bi bilo značilno za karneval. Tudi pripovedovalec je vsevedni, kar ni značilno za karneval, temveč bolj za utopijo. V besedilu ni nič čudežnega, ni čudežnih predmetov, ki bi protagonistu omogočili zmago nad zlim, kar bi bila značilnost karnevala, zato je na tej točki karneval kršen.

Miško

Besedilo bi uvrstila v kategorijo karneval. Za to zgodbo je značilna večdimenzionalnost časa in dogajanja. Mišek med ustaljenim življenjem pobegne iz realnosti v imaginarni svet, kjer se mu dogajajo nadresnične stvari, kot je jezdenje noja, noj izvrti luknjo za nafto, iz naftnega curka napolnijo avto in se skupaj odpeljejo itd., s pomočjo nadnaravnega noja se izognejo strašnemu viharju in se odpeljejo na Bled na sladoled, tu se imaginarni svet zaključi. V realnem svetu pa je mišek navadna žival, sicer zelo skrbna, a omejena. Lik miška je torej samozadosten, staršev nima in jih niti ne potrebuje. Prehodi iz linearnosti v mitičnost in zopet v linearnost so značilnost karnevala. Dogajanje in značilnost likov sta prav tako tipična za karneval.

Hrabroslav Preplašeni

Celotno besedilo bi označila kot kršeno utopijo. Utopija je kršena zaradi postavitve dogajanja v resnične in realno opisane kraje (v Sloveniji). Sicer pa liki živijo v izoliranem območju, kjer je v ospredju nek dogodek, ki ima ciklično strukturo (zmajček

se kopa vsako noč, škrat kuje žeblje vsak dan ipd.). Zgodbam vlada brezčasje, čas bi na podlagi tega in splošnega vtisa idiličnosti označila kot mitičen. V vsaki zgodbi spoznamo kakšen nenavaden lik (bodisi izmišljen, poosebljen ali pa ima nadnaravne sposobnosti). Pripovedovalec je značilen za utopična dela, do izraza pride didaktičen pomen, saj bralcem poleg opisa nekega mesta poda še moralne nauke. Vse to so prvine utopije.

S pravljico na potep

Besedilo je zelo podobno zbirki besedil *Hrabroslav Preplašeni*. Tudi to zgodbo bi označila kot kršeno utopijo. Utopija je kršena zaradi postavitve dogajanja v resnične in realno opisane kraje in nekatere krajevne značilnosti (v Sloveniji). Pripovedovalec je značilen za utopična dela, le napisi pod ilustracijami, ki služijo kot objektivno dopolnilo zgodbe, dajejo vtis o stvarnem kraju oziroma znamenitosti nekega kraja. Liki živijo v izoliranem območju. Dogodki so ciklični. Čas je neminljiv, vsi dogodki bi se lahko odvijali kadarkoli in večkrat. V vsaki zgodbi spoznamo kakšen nenavaden lik (bodisi izmišljen, poosebljen ali pa z nadnaravnimi sposobnosti).

Mali medo

Besedilo je utopija. Čas je idiličen, harmonija je za trenutek porušena, dokler medo ne dobi dude, a tudi kmalu po tem ugotovi, da je sploh ni potreboval. Tudi kraj je idealiziran, vsi so na varnem, gre skoraj za čudežen gozd, takšnega v realnem svetu ni (divje živali so tudi nevarne). Volk in ostale živali so poosebljene in nobena ni agresivna. Nastopa celo čudežen palček in ravno z njegovo pomočjo pride medo do dude.

Pet kužkov išče pravega

Čas je linearen, sovпада z odraščanjem likov. Prostor, v katerem se liki nahajajo, je v začetku znan, ko pa mladiči odrasejo, se podajo v neznano. Glavni dogodek vseh poglavij je odhod od doma, ki simbolizira prestop v naslednjo fazo življenja, to je osamosvojitve in odraslost. Glede na linearni čas in prostor, v katerem se najde prostor tudi za nevarnost, celotnega besedila ne moremo uvrstiti v utopijo. Dogajanje pa bolj spominja na utopijo kot na kolaps, saj konec ni tragičen, vendar pa zaznamuje

minljivost in tek življenja. Po vseh značilnostih bi besedilo označila za mešanico utopije in kolapsa.

Mufijeve sanje

Besedilo bi označila za kršeno utopijo. Čeprav je Mufi na začetku ogrožen, gre le za začasno stanje, za kršitev idile in s tem utopije. Ker pa se kasneje Mufijev svet spremeni in postane harmoničen, čas pa še vedno mitičen, lahko govorim o utopiji. Ker se srečne sanje nikoli ne končajo, se tudi obdobje paradiža in varnosti ne konča. Poseben pomen imajo tudi sladkarije, ki pričajo o izobilju, varnost pa avtorica potencira do skrajnosti, saj Mufi dobi očeta (starši pa pazijo na otroke). Čas je neminljiv, kar se pokaže tudi s tem, da se Mufijeve sanje nikoli ne končajo. Utopija je kršena na dveh mestih, najprej zato, ker je prostor opisan zelo realno in Mufiju ne predstavlja »pobega v neki novi svet«, in drugič zato, ker je bil na začetku zgodbe ogrožen in prežet z nelagodjem.

O dveh občutljivkah

O občutljivi kozi

Glede na čas bi lahko rekli, da je besedilo utopija. Vsekakor pa je prostor bolj značilen za kolaps, prav tako je usmerjenost v lik in njegove težave značilnost kolapsa, tudi konec ni srečen. Glavni lik (koza) se osebno ne razvija, kljub pogovoru z drugimi lik ostaja enak, kar je značilno za utopijo. Dvodimenzionalnega časa in dogajanja v tem delu ni. Dogajanje je pravzaprav ponavljajoče, koza tarna in se pritožuje, zdaj čez mraz, nato čez vročino, vedno najde nekaj, kar jo moti. Ponavljajoči se dogodki so značilni za utopijo, vendar pa dogajanje ne opisuje zadovoljstva protagonista. Menim, da je besedilo mešanica med utopijo in kolapsom.

O zelo občutljivi veverici

Zgodba ima tako prvine utopije kot kolapsa. Lik doživi osebni razvoj, kar je značilnost kolapsa, tudi dejstvo, da se čas ne bo nikoli več vrnil nazaj in da je veverička sedaj odrasla, je značilnost kolapsa. Ker pa je konec srečen, besedilo ni tipični kolaps. Prostor je značilen za utopijo s to razliko, da ne gre za pričaran paradiž, temveč je opisan z vsemi nemoralami, tudi prijateljstvo in družina nista izpostavljeni vrednoti. Ponavljajoči dogodki so značilnost utopije, veveričkina brata se večkrat tepeta in veverička pogosto pleza na vrh drevesa, da ne bi videla stvari, ki jo žalostijo.

Klepetava želva

Čas in dogajanje sta enodimenzionalna. Čas je mitičen, saj ima besedilo veliko ponavljajočih dejanj, ki dajejo vtis neskončnosti in brezčasja. Liki živijo izolirano skupinsko življenje (mikro družba) v varnem in mirnem domu, za trenutek mir zmoti klepetava želva, a na koncu, ko se problem reši, so spet vsi zadovoljni in naprej živijo mirno življenje. Prostor je izoliran živalski vrt, ki ima telefonsko govornico, kar ni naravno, temveč značilnost utopičnega kraja. Prav tako so liki preskrbljeni s hrano in ne preti jim nobena nevarnost (potem ko vzpostavijo red med seboj). Besedilo bi označila za utopijo. Utopija je kršena tisti čas, ko želva povzroča glavobole in spremembe na ostalih likih, ko pa se dobi rešitev, da nihče ne trpi, se zgodba zopet povrne v prvotno stanje.

Ptičje leto

Besedilo je sestavljeno iz več poglavij, vsa poglavja imajo značilnost utopije, prav tako je delo utopično, če ga analiziramo kot celoto (z uvodom in končnim odstavkom). Kršitev utopije se pojavi s postavitvijo dogajanja v resnične kraje, ki opisujejo realno življenje dveh glavnih protagonistov, dečka in deklice) in ostalih personificiranih živali. V vsakem poglavju gre za posebno mikro družbo, ki živi samosvoje življenje, ne glede na ostali svet. Živalski liki so personificirani, niso pa vsemogočni in nimajo nadnaravnih sposobnosti. Poudarjena je vrednota družine, saj povsod nastopajo družinski člani, ki se med seboj podpirajo. Dogajanje je ponavljajoče, vse se vrti okoli hrane. Čas je sicer podan linearno, saj si meseci sledijo zaporedoma, to vpliva na značilnost zgodbe, a ker se čas ponavlja (septembra se odvijajo enaki dogodki, ne glede na leto gredo otroci v šole, ptice se selijo na jug itd.) ne moremo govoriti o linearnem času.

Kaja in njena družina

V ospredju dogajanja je Kaja (individuom), ki se spopada s čustvenimi izzivi. Nekateri so prenaporni zanjo, zato si pomaga s čudežnim kamnom. Prostor je urbano okolje, katerega Kaja pozna že od prej. Čas in dogajanje sta enodimenzionalna, linearna in vse se odvija kronološko. Glede na vse bi besedilo označila za mešanico kolapsa in karnevala. Značilnost karnevala je Kajin čudežni kamenček, ki deluje kot neko živo

bitje. Za kolaps je značilen linearni čas, prostor, usmerjenost v enega od likov in dogajanje. Glede dogajanja bi lahko dodala le to, da ni čisto tipično za kolaps, konec ni nesrečen, a kljub temu Kaja ostane s spremembami (očka se ne vrne). Konec torej nakazuje neko upanje v srečen razplet.

Zelišča male čarovnice

Kljub temu da knjiga med pripovedovanjem zgodbe seznanja bralca še z velikim bogastvom domače lekarne, ki raste na slovenskih tleh, se vse zgodbe odvijajo v izoliranem območju, kjer poteka vse v najlepšem redu in brezčasju. V pravljici je opisana mišja družina kot tudi razni nadnaravni prijatelji čarovnice Lenčke, ki si med seboj pomagajo, in tako tudi oni tvorijo družino (avtonomna mikro družba). Odstopanje od popolne utopije, poleg kratkega trpljenja likov zaradi bolečin (ki jih zna Lenčka odpraviti s poparki) je v tem, da avtorica uporablja različne realne kraje, ki so večinoma v Sloveniji ali pa na evropskem ozemlju. Zgodbo zaradi odstopanja kategorije kraja (zaradi realnih opisov) uvrščam v kršeno utopijo.

Kaj se komu sanja

Po kategorizaciji bi te pravljice uvrstila v kategorijo karneval, saj je čas dvodelen, prav tako se prostor deli na realni in mitični. Protagonisti so deček Peter in vse njegove igrače ter oblaka. Predmeti imajo čudežne lastnosti, saj Petrova preproga leti, mala modra rokavica premaga boksarsko, modri šal je usmiljena duša itd. Vse to se dogaja v sanjah (takrat je čas mitičen), ko pa sanje prenehajo, čas zopet steče linearno. Zopet se vzpostavi prvotno stanje, saj so bile sanje le začasen pobeg iz realnega življenja likov.

Težave in sporočila psička Pafija

To besedilo bi označila za kršen kolaps. Čas lahko merimo s koledarjem (jesen, zima) in celo z urami. Gre torej za linearni čas. Celotno dogajanje je postavljeno v urbano okolje. Književni lik je posameznik, ki ob drugih (živalih) raste in se spoznava. V njem se dogaja velika preobrazba, ta ga tudi pripelje do pomembnih spoznanj. Stopnja, ki jo doseže na osebni ravni, je najpomembnejša sestavina kolapsa. Konec je srečen, kar je glavna kršitev kolapsa.

Palčki na Smovskem Griču

V besedilu so živali (tudi izmišljeni liki) personificirane, saj pri vsaki lahko najdemo dobre in slabe lastnosti (prevladujejo dobre), ki jih imamo ljudje. Besedilo bi označila za utopijo. Književni čas predstavlja brezčasnost, je torej mitičen. Prostor je čudežna dežela v naravi, ki predstavlja pravi raj in hkrati likom predstavlja tudi dom in varnost. V pravljici so književne osebe podobne večnim otrokom, ki se veselijo praznovanja, na katerem so mize bogato obložene s hrano, ki se v družbi počutijo varne in sprejete. Zaključek je za vse srečen, prav tako je območje čudežno in daje vtis splošnega izobilja in zadovoljstva. Besedilo ima vse značilnosti utopije.

5.2 Tipologija del z didaktičnimi prvini

Vesoljsko jajce ali $1 + 1 = 5$

Glede na čas bi delo označila za kršeno utopijo. Čas je dvodelen, najprej je mitičen, kasneje sledi prehod v linearen in na koncu se zopet vrne v mitičen, tako se zgodba sklene in zopet zavladava brezčasje. Skozi celotno zgodbo se pojavi samo en prostor, to je živalski vrt. Gre za varen kraj, vsi so preskrbljeni s hrano in tisti, ki si sami dopovejo, da je kraj idiličen, ga tako tudi doživljajo. Čeprav večina izmed likov na koncu zapusti ta prostor, se čas zopet ustavi. Likovi so čudežni preko vse zgodbe, čas torej ne vpliva na značilnosti in sposobnosti likov. Likov je več, a ne gre za kolektivni lik, saj niso na skupni misiji, niti si niso podobni v razmišljanju in tudi ob zaključku zgodbe ne doleti vseh enaka usoda. Pripovedovalec je tipičen za utopična dela, gre za tretjeosebne, vsevednega pripovedovalca, ki pa ga zaradi številnih dialogov skoraj ne zaznamo. Večplastnost časa in odhod večine likov iz okolja pa tudi njihovo odraščanje niso značilnosti utopije, zato je utopija v tem primeru kršena.

O krokodilih, putkah in miselnih igrach

Celotno dogajanje zgodbe se začne v Afriki, v reki Nil, kjer živi krokodil. Ob njegovem ulovu je poslan v živalski vrt, v katerem pridobi nadnaravne sposobnosti razmišljanja, branja, pisanja, sklepanja, risanja ter dožemanja. Vsi skupaj odraščajo v kronološkem zaporedju dogodivščin, vendar gre za brezčasje, saj časa ne moremo opredeliti. Večina glavnih likov se na koncu zgodbe vrne nazaj v realni svet, kjer njihovih človeških sposobnosti ni več mogoče čutiti. Preko celotne zgodbe pripovedovalec izgubi glavno

vlogo, saj je v ospredju dialog. Zaradi vseh naštetih dejstev, predvsem pa, ker se na koncu zgodbe dogajanje povrne v prvotno stanje in književni liki izgubijo nadnaravne sposobnosti, celotna pravljica spada v kategorijo karneval.

Zgodbe od A do Ž

Prvi del dela bi lahko na podlagi vsega povedanega označila za utopijo. Čas je mitičen, dogajanje je mirno, tudi če se za hip idila poruši, se kmalu vzpostavi ravnovesje in konec je pozitiven. V ospredju so liki, ki so med seboj prijatelji, lahko so celo družinski člani ali pa gre za eno vrsto živali, ki se zabavajo. Tudi kraj je idiličen, večinoma gre za dogajanje v naravi.

Močeradje zgodbe (drugi del pravljice)

Besedilo bi na podlagi značilnosti tipologije po Marii Nikolajevi označila za utopijo, ki je deloma kršena zaradi osebnostnega razvoja močeradka in linearnega poteka dogodkov. Čeprav sta obe družini nepopolni, sta tako mama v prvi kot oče v drugi družini popolnoma avtonomna in med vsemi člani vlada harmonija, sreča. Napredek na osebnem nivoju doživi le močeradek. Oba kraja, kjer se dogajanje odvija, predstavljata dve različni, toda izolirani območji. Dogajanje poteka linearno, čas pa se za like nikoli ne izteče, kar pomeni, da gre za mitični čas.

V mestu

Besedilo bi označila za kršeno utopijo. Kršitev se pojavi zaradi realistično opisanega urbanega kraja, ki ni značilen za utopična dela. Sicer je kraj opisan kot lep (prijeten) prostor, poln zanimivosti, obstaja pa tudi nevarnost, to je promet. Čas je mitičen, saj so dogajanja krožna, zgodba se konča tam, ker se je začela, nakazuje pa na ponoven povratek v mesto. Kljub navideznemu modelu dom, avantura, dom ne gre za karneval, saj je čas vedno mitičen in lika v odsotnosti od doma ne pridobita nadnaravnih sposobnosti, dogajanje je zgolj nadgradnja znanja (oziroma razgledanosti) in se ne izključuje z realnostjo. Lika sta kolektivna, v resnici ne spremljamo njunega osebnega razvoja, kljub temu da sta videla veliko, na koncu ne zaznamo, da bi znanje (o mestu, prometu itd.), ki sta ga pridobila, tudi izkoristila v prihodnosti.

5.3 Tipologija del za najstnike

Urške so brez napake

V ospredju je Urška P., ki z odraščanjem izoblikuje svojo osebnost in mnenje o življenju in okolici. Dogodki v Urški sprožijo razmišljanje in spoznanje, da svet odraslih ni rožnat. Kraji so opisani zelo realistično in tudi v resnici obstajajo. Dogajanje se odvija linearno (čas je linearen). Po vsem povedanem bi besedilo označila za kolaps, saj ima zgodba vse prvine kolapsa, le pripovedovalec je nekoliko neobičajen, saj gre za tip tretjeosebnega, vsevednega pripovedovalca.

Andrejev ni nikoli preveč

Besedilo bi uvrstila označila za kolaps, saj nam dogajanje prikazuje prehajanje otrok v mladostništvo. Književna oseba je posameznik, v ospredju je sicer en fant, vendar spremljamo zgodbo vseh Andrejev, ki se med seboj razlikujejo. Z vsakim dogodkom pride književna oseba do določenih spoznanj, se osebno razvija, predvsem v odnosu do sovrstnikov. Čas je linearen, saj preko spremljamo odraščanje književnih likov po kronološkem zaporedju. Predstavljeno je urbano okolje (šola in njena okolica, dvorana za hokej, pot ob okupirani Ljubljani, prostor za tabornike, Bled itd.).

Špelce

Besedilo ima značilnosti utopije, ki pa je zaradi realnosti dogodkov, kraja in časa zelo kršena, lahko bi celo rekli, da gre za mešanico utopije in kolapsa (soočanje s strahom, smrtjo, linearnost poteka dogodkov in časa itd.). Protagonistke skozi zgodbo ne odrastejo (utopija). Vsaka zgodba je poglavje zase in nikoli ne izvemo, ali se je lik kaj naučil ali ne (utopija). Glavne protagonistke (Zofi, Lenka in Barbka) so sicer zelo samoiniciativne, a še vedno nujno potrebujejo odraslo osebo, ki zanje poskrbi. Soočanje z realnim svetom jih ničkolikokrat spodbudi k razmišljanju, a se njihovo dožemanje na neki točki ustavi, kar kaže k nezrelosti in neodraslosti (utopija). Pripovedovalec nas večkrat opomni, da so stvari, ki jih protagonistke ne razumejo. Prostor je zelo raznolik, večinoma pa je opisano urbano okolje, kar je značilnost kolapsa. Glede na vse vidimo, da ima besedilo tako značilnosti kolapsa kot značilnosti utopije.

Sledeča tabela prikazuje glavne značilnosti elementov pripovedi in tip posameznega dela.

Naslov književnega dela	Književni liki	Književni prostor	Čas	Književno dogajanje	Pripovedovalec	Tip
<i>Jakec in stric hladilnik</i>	personificirani predmeti, otroci	Realen	dvodimenzionalen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	utopija, karneval
<i>Deževen dan je krasen dan</i>	personificirani predmeti, otroci	Realen	dvodimenzionalen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	utopija, karneval
<i>Stric hladilnik, boben sreče in kanarček</i>	personificirani predmeti, otroci	Realen	dvodimenzionalen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	utopija, karneval
<i>Kresnica podnevnica</i>	personificirane živali	Realen	dvodimenzionalen	doma, neznano, zopet doma	tretjeosebni, vsevedni	kršen karneval
<i>Miško</i>	personificirane živali	Dvodimenzionalen	dvodimenzionalen	doma, neznano, zopet doma	tretjeosebni, vsevedni	karneval
<i>Hrabroslav preplašeni</i>	nadnaravne sposobnosti	Realen	mitičen	spoznavanje slovenskih mest	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>S pravljico na izlet</i>	personificirane živali in drugi izmišljeni liki	Realen	Mitičen	spoznavanje slovenskih mest	tretjeosebni, vsevedni	(kršena) utopija

<i>Pet kužkov išče pravega</i>	personificirane živali	Realen	Linearen	odraščanje jazbečarjev	tretjeosebni, vsevedni	utopija, kolaps
<i>Mufijeve sanje</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>O dveh občutljivkah</i>	personificirane živali	Realen	mitičen, linearen	ponavljajoče	tretjeosebni, vsevedni	utopija, kolaps
<i>Klepetava želva</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>Ptičje leto</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	ponavljajoče	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>Kaja in njena družina</i>	individuum, čudežni kamen	Realen	linearen	soočanje s čustvi	tretjeosebni, vsevedni	kršen kolaps
<i>Zelišča male čarovnice</i>	personificirane živali in čarovnica	Realen	mitičen	pomen zelišč in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>Kaj se komu sanja</i>	personificirani predmeti	dvodimenzionalen	dvodimenzionalen	realnost, sanje, vrnitev v realnost	tretjeosebni, vsevedni	karneval
<i>Težave in sporočila psička Pafija</i>	personificirane živali, ljudje	Realen	linearen	soočanje s čustvi	tretjeosebni, vsevedni	kršen kolaps

<i>Palčki na Smovskem Griču</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	utopija
<i>Vesoljsko jajce ali $1 + 1 = 5$</i>	personificirane živali	Realen	dvodimenzionalen	didaktičnost, pomen učenja	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>O krokodilih, putkah in miselnih igrach</i>	personificirane živali	Realen	dvodimenzionalen	didaktičnost, pomen učenja	tretjeosebni, vsevedni	karneval
<i>Zgodbe od A do Ž</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	didaktičnost, pomen učenja	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>V mestu</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	ponavljajoče	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>Urške so brez napake</i>	individuum	Realen	linearen	osebnostni razvoj	tretjeosebni, vsevedni	kolaps
<i>Andrejev ni nikoli preveč</i>	individuum	Realen	linearen	osebnostni razvoj	tretjeosebni, vsevedni	kolaps
<i>Špelce</i>	individuum	Realen	linearen	doživljanje dogodkov znotraj časovnih pasov	tretjeosebni, vsevedni	utopija, kolaps utopija, kolaps

Naslov književnega dela	Književni liki	Književni prostor	Čas	Književno dogajanje	Pripovedovalec	Tip
<i>Jakec in stric hladilnik</i>	personificirani predmeti, otroci	Realen	dvodimenzionalen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	utopija, karneval
<i>Deževen dan je krasen dan</i>	personificirani predmeti, otroci	Realen	dvodimenzionalen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	utopija, karneval
<i>Stric hladilnik, boben sreče in kanarček</i>	personificirani predmeti, otroci	Realen	dvodimenzionalen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	utopija, karneval
<i>Kresnica podnevnica</i>	personificirane živali	Realen	dvodimenzionalen	doma, neznano, zopet doma	tretjeosebni, vsevedni	kršen karneval
<i>Miško</i>	personificirane živali	Dvodimenzionalen	dvodimenzionalen	doma, neznano, zopet doma	tretjeosebni, vsevedni	karneval
<i>Hrabroslav preplašeni</i>	nadnaravne sposobnosti	Realen	mitičen	spoznavanje slovenskih mest	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>S pravljico na izlet</i>	personificirane živali in drugi izmišljeni liki	Realen	Mitičen	spoznavanje slovenskih mest	tretjeosebni, vsevedni	(kršena) utopija
<i>Pet kužkov išče pravega</i>	personificirane živali	Realen	Linearen	odraščanje jazbečarjev	tretjeosebni, vsevedni	utopija, kolaps

<i>Mufijeve sanje</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>O dveh občutljivkah</i>	personificirane živali	Realen	mitičen, linearen	ponavljajoče	tretjeosebni, vsevedni	utopija, kolaps
<i>Klepetava želva</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>Ptičje leto</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	ponavljajoče	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>Kaja in njena družina</i>	individuum, čudežni kamen	Realen	linearen	soočanje s čustvi	tretjeosebni, vsevedni	kršen kolaps
<i>Zelišča male čarovnice</i>	personificirane živali in čarovnica	Realen	mitičen	pomen zelišč in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>Kaj se komu sanja</i>	personificirani predmeti	dvodimenzionalen	dvodimenzionalen	realnost, sanje, vrnitev v realnost	tretjeosebni, vsevedni	karneval
<i>Težave in sporočila psička Pafija</i>	personificirane živali, ljudje	Realen	linearen	soočanje s čustvi	tretjeosebni, vsevedni	kršen kolaps
<i>Palčki na Smovskem Griču</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	pomen hrane in varnosti	tretjeosebni, vsevedni	utopija

<i>Vesoljsko jajce ali 1 + 1 = 5</i>	personificirane živali	Realen	dvodimenzionalen	didaktičnost, pomen učenja	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>O krokodilih, putkah in miselnih igrah</i>	personificirane živali	Realen	dvodimenzionalen	didaktičnost, pomen učenja	tretjeosebni, vsevedni	karneval
<i>Zgodbe od A do Ž</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	didaktičnost, pomen učenja	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>V mestu</i>	personificirane živali	Realen	mitičen	ponavljajoče	tretjeosebni, vsevedni	kršena utopija
<i>Urške so brez napake</i>	individuum	Realen	linearen	osebnostni razvoj	tretjeosebni, vsevedni	kolaps
<i>Andrejev ni nikoli preveč</i>	individuum	Realen	linearen	osebnostni razvoj	tretjeosebni, vsevedni	kolaps
<i>Špelce</i>	individuum	Realen	linearen	doživljanje dogodkov znotraj časovnih pasov	tretjeosebni, vsevedni	utopija, kolaps utopija, kolaps

Tabela 1: Tipologija posameznega dela Polonce Kovač, lasten prikaz

7 SKLEP

Preko analize celotnega opusa del Polonce Kovač sem ugotovila, da so si nekatera dela zelo podobna. Izrazita značilnost njenih del je uporaba prostora. Prostor v delih Polonce Kovač je opisan zelo realno, tudi v primerih, ko ima besedilo značilnosti utopije, je dogajalni prostor postavljen v realno okolje. Največkrat je besedilo postavljeno v urbano okolje (mesta ali obrobje mesta), malo manj je primerov, ko se dogajanje odvija v naravi (gozd, travnik in pobočja hribov), kar nekajkrat je besedilo postavljeno v živalski vrt (predvsem ljubljanski), v redkih primerih dogajanje ne zapusti sobe oziroma stanovanja, le v enem primeru pa se dogajanje odvija na kmetiji oziroma na podeželju. Polonca Kovač veliko pozornosti torej posveti urbanemu okolju, pri čemer je opazno, da gre v večini za slovenska mesta z opisom znamenitosti.

Literarni liki v avtoričinih besedilih so najpogosteje personificirane živali in predmeti, pojavljajo se tudi mitična bitja kot so palčki, čarovnica in popolnoma izmišljen lik lunine živalce. Pogosto se v delih pojavljajo otroci, ki nimajo nadnaravnih sposobnosti, so pa vedno v spremstvu drugega lika, ki ima neobičajne lastnosti (personificiran predmet, čudežni kamen, sposobnost zdravljenja). V delih, ki so namenjena mladostnikom, je v ospredju en literarni lik, ki se sooča z okolico in lastnim dojetjem le-te. V delih za mlajše je največkrat kolektivni lik oziroma avtonomna mikro družba (v večini primerov gre za personificirane živali).

Čas, ki najpogosteje zaznamuje dela Polonce Kovač, je mitičen. Čeprav polnega pomena mitičnosti, kot ga opiše Maria Nikolajeva, ne doseže, zadovolji večino kriterijev (s kriteriji mislim opis krajev, književnih oseb, književno dogajanje, značilnosti časa in tip pripovedovalca). Čas je v veliki večini enodimenzionalen, kar ni tipično za oznako mitičnosti časa. Mnogokrat avtorica mitični čas krši s postavitvijo dogajanja v realen svet (prostor), prav tako si dogodki sledijo po kronološkem redu, kar tudi ni povsem značilno za mitičnost. V delih za mladino je čas linearen, pri čemer je v ospredju posameznik in njegovo odraščanje oziroma sprejemanje okolice.

Dogajanje v veliki večini del poteka linearno, kar ni tipično značilno za mitični čas, s katerim sem označila večino utopičnih del. Po navedbah Nikolajeve naj bi bili najpogostejši ponavljajoči se dogodki (obredi in podobno), kar pa za večino del Kovačeve ne velja. Posebno pozornost je avtorica namenila varnosti, saj je v vsaki

zgodbi, z izjemo tistih zgodb, ki so namenjene mladostnikom, vedno poskrbljeno za varnost. Otroci in ostali liki se ne ukvarjajo s problemom varnosti in hrane, saj je tega zanje vedno dovolj. Omeniti velja tudi didaktično vlogo v nekaterih besedilih Polonce Kovač. V treh primerih je dogajanje v zgodbi le sredstvo za prikaz učenja (otrok), bodisi pisanja, ustvarjanja miselnih vzorcev in podobno.

Pripovedovalec je v vseh delih brez izjeme tretjeosebni, vsevedni. Ob natančnem pregledu del sem ugotovila, da se avtorica v večini primerov poslužuje takšnega tipa pripovedovalca zato, ker je najučinkovitejši pri vrednotenju situacij in didaktiki.

Glede na analizo besedil sem besedila lahko uvrstila v utopijo, karneval ali kolaps. Dela, ki so imela največ značilnosti utopičnih elementov, sem označila za utopična, tista besedila, kjer so prevladovali elementi, ki so tipični za karneval, sem označila kot karneval, in kjer so bili v ospredju elementi kolapsa, sem delo označila za kolaps. Ker pa je večina del nekje vmes oziroma krši katerega izmed navedenih tipov, sem dela opredelila tudi kot mešanico utopije in karnevala, kršeno utopijo, kršen karneval, kršen kolaps in mešanico utopije in kolapsa.

Najpogosteje sem dela Polonce Kovač označila kot kršeno utopijo, saj je v vseh teh delih prostor opisan realistično. Večina krajev tudi v resnici obstaja, ostali prostori (v hiši, v stanovanjskem bloku) pa so opisani tako, da bralcu dajejo vtis, da kraj resnično obstaja (oziroma bi lahko obstajal). Besedil, ki bi imela vse značilnosti utopije, pri Polonci Kovač ni. Drugi najpogostejši tipologiji del sta karneval, za katerega je značilen dvodimenzionalen čas in dvodimenzionalno dogajanje, ter kolaps (večinoma zgodbe, ki so namenjene mladostnikom, tako kot je predvidela Nikolajeva), pri čemer spremljamo odraščanje literarnih likov. Nekajkrat se pojavi tudi kršen karneval, kršitev je zopet zaradi prostora, saj so zgodbe postavljene v realni dogajalni prostor. Nekaj besedil sem označila kot mešanico dveh tipov, to so mešanica utopije in karnevala ter mešanica utopije in kolapsa. Besedila, ki sem jih uvrstila v mešanice dveh tipov, imajo približno enako število lastnosti, ki ustrezajo obema tipoma.

Prišla sem do spoznanja, da večino besedil Polonce Kovač ni mogoče uvrstiti zgolj v en tip mladinske književnosti po Marii Nikolajevi. Prav tako je zanimivo dejstvo, da se v vseh njenih besedilih pojavlja realističen prostor. Preko tretjeosebnega, vsevednega pripovedovalca nam podaja moralne nauke in resnice o življenju, s katerimi se srečujemo prav vsi.

8 VIRI IN LITERATURA

- Bahtin, M. M.** (2008). *Ustvarjanje Françoisa Rabelaisa in ljudska kultura srednjega veka in renesanse*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- Bettelheim, B.** (2002). *Rabe čudežnega*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Blažič, M.** (2011). *Branja mladinske književnosti: izbor člankov in razprav*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Blažič, M.** (2007). Uvod v teorijo mladinske književnosti. *Jezik in slovstvo*, Letn. 52, št. 6 (nov.-dec. 2007), str. 35-49.
- Glušič, H.** (1996). *Sto slovenskih pripovednikov*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Ivanc, L. A.** (2006). *Album slovenskih književnikov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ivanko, Š.** (2000). *Upravni praktikum I*. Ljubljana: Visoka upravna šola, Univerza v Ljubljani.
- Kmecl, M.** (1976). *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Založba Borec.
- Kobe, M.** (1987). *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kordigel, M.** (1993). *Mladinska literatura, otroci in učitelji II. del*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Kovač, P.** (1975). *Zverinice z Večne poti*. Ljubljana: Borec.
- Kovač, P.** (1975). *Klepetava želva*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1976). *Jakec in stric hladilnik*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1977). *Andrejev ni nikoli preveč*. Ljubljana: Borec.
- Kovač, P.** (1978). *Stric hladilnik, boben sreče in kanarček*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1979). *Deževen dan je krasen dan*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1980). *Slovarček tujk*. Ljubljana: Univerzum.
- Kovač, P.** (1980). *Urške so brez napake; Andrejev ni nikoli preveč*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Kovač, P.** (1982). *Pet kužkov išče pravega*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1982). *Zgodbe od A do Ž*. Ljubljana: Univerzum.
- Kovač, P.** (1983). *Kresnica podnevnica*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1983). *Špelce*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kovač, P.** (1985). *Vesoljsko jajce ali $1 + 1 = 5$* . Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kovač, P.** (1986). *Težave in sporočila psička Pafija*. Ljubljana: Borec.
- Kovač, P.** (1987). *Mufijeve sanje*. Ljubljana: Borec.
- Kovač, P.** (1989). *Mišek*. Ljubljana: Borec.
- Kovač, P.** (1989). *O dveh občutljivkah*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1989). *O krokodilih, putkah in miselnih igrah*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1990). *Kaj se komu sanja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1991). *V mestu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (1995). *Zelišča male čarovnice*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kovač, P.** (1996). *Palčki na Smovskem Griču*. Ljubljana: Mladika.
- Kovač, P.** (1999). *Kajina družina: povej mi o ločitvi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (2000). *Mali medo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kovač, P.** (2001). *S pravljico na izlet*. Ljubljana: Mladika.
- Kovač, P.** (2005). *Ptičje leto*. Radovljica: Didakta.
- Kos J. in K. Dolinar in A. Blatnik** (1996). *Leksikon Slovenska književnost*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Propp, V. J.** (2005). *Morfologija pravljice*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Mohar, K. A.** (2007). *Šolski album slovenskih književnikov*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mušič, J.** (2004). *Veliki album slovenskih pisateljev*. Ljubljana: Založba Mladika.

Nikolajeva, M. (2005). *Aesthetic approaches to children's literature: an introduction*. Lanham: Scarecrow Press.

Nikolajeva, M. (2003). Verbalno in vizualno: slikanica kot medij. *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti in književne vzgoje*, Letn. 30, št. 58, str. 5–26.

Nikolajeva, M. (2000). *From mythic to linear: time in children's literature*. Lanham: London: Scarecrow Press.

Nikolajeva, M. (2006). *How Picturebooks Work (Children's Literature and Culture)*. New York: London: Garland.

Nodelman, P. in M. Reimer (2003). *The pleasures of Children's Literature*. Boston: Allyn and Bacon.

Saksida, I. (1994). *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Založba Obzorja.

Shavit, Z. (2009). *Poetics of Children's Literature*. The University of Georgia Press: Athens and London.

Wikipedija, prosta enciklopedija. [online]. [citirano 20. avgusta 2013]. http://sl.wikipedia.org/wiki/Polonca_Kova%C4%8D

Jakopič, K. (ur.) RTV portali in novi mediji. [online]. [citirano 20. avgusta 2013]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.rtv-slo.si/kultura/knjige/polonca-kovac-in-alenka-sottler-v-igri-za-andersenovo-nagrado/306720>

Academia.eu. [online]. [citirano 20. avgusta 2013]. Dostopno na spletnem naslovu: <http://cambridge.academia.edu/MariaNikolajeva>